

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK MİMARLIK FAKÜLTESİ

MERSİN İLİNDE KIL KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ

İLKNUR AYDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

KAHRAMANMARAŞ 2019

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MERSİN İLİNDE KIL KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİ
YAPAN İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ**

İLKNUR AYDOĞAN

**Bu tez,
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS
derecesi için hazırlanmıştır.**

KAHRAMANMARAŞ 2019

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü öğrencisi İlknur AYDOĞAN tarafından hazırlanan “MERSİN İLİNDE KIL KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN İŞLETMELERİN ÖZELLİKLERİ” adlı bu tez, jürimiz tarafından 19 / 06 / 2019 tarihinde oy birliği ile Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER (DANIŞMAN)
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. Cuma AKBAY (ÜYE)
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

.....

Prof. Dr. İsmet BOZ (ÜYE)
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Arzu SEÇER (ÜYE)
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Çukurova Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Burak AĞIR (2. Danışman)
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa YAZICI

.....

MERSİN İLİNDE KIL KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİ YAPAN İŞLETMELERİN

ÖZELLİKLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İLKNUR AYDOĞAN

ÖZET

Türkiye’de 2018 yılsonu itibarı ile 10.942.000 baş kıl keçisi bulunmakta olup, Mersin ili 805526 baş kıl keçisi varlığı ile birinci sıradadır. Kıl keçisi yetiştiriciliği, yaylalarda bulunan ve genellikle göçer yerleşim şekline sahip üreticiler tarafından yürütülen bir faaliyettir. Bu çalışmada Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın materyali 2019 yılı Mart-Nisan aylarında oransal örnekleme yöntemi ile belirlenen ve kıl keçisi faaliyeti ile uğraşan 158 işletme ile yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Üreticilerin %32.9’u yem temini, %10.1’i hastalık, %30.42’ü teknik bilgi eksikliği ve %26.6’sı ise mera alanları yetersizliğinden kaynaklı üretim aşamasında sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin %24.1’i düşük et fiyatı, %29.1’i düşük süt fiyatı ve %46.8’i örgütlenme yetersizliğinden kaynaklı pazarlama aşamasında sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin kıl keçisi yetiştiriciliği yapmalarına etki eden faktörlerin karşılaştırmalı analizinde Ki-kare testi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre üreticilerin yayım elemanlarıyla görüşme sıklıkları ile üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yılda 22 gün ve daha az yayım elemanları ile görüşen üreticilerin üretim aşamasında en fazla mera yetersizliğinden kaynaklı, yılda 23 gün ve daha fazla yayım elemanlarıyla görüşen üreticilerin ise en fazla teknik bilgi eksikliğinden kaynaklı sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin genellikle göçer yerleşim şekline sahip olduğu ve %96.8’inin kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir eğitim faaliyetine katılmadığı, üreticilerin %36.8’inin kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili güncel haberleri komşu ve akrabalarından öğrendiği tespit edilmiştir. Araştırmada anket yapılan üreticilerin %72.8’inin tarımsal kooperatiflere üye olmadığı, %93.0’ünün koyun-keçi yetiştiricileri birliğine üye olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin mera alanlarının yetersizliği, yem fiyatlarının yüksek olması ve teknik bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşamakta olduğu saptanmıştır. Bu sorunların çözümü

kavuşturulması amacıyla devletin eğitim hizmetlerine ağırlık vermesi, mera alanlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapması ve yem bitkisi üretimine yönelik teşvik vermesi gerekmektedir. Araştırmamızdan elde edilen veriler değerlendirildiğinde göçer ailelerin temel geçim kaynaklarının hayvancılık olması ve ülke ekonomisine katkı sağlamaları gibi nedenlerden dolayı, devletin hayvan başına desteklemeler yapması özellikle hayvan sigortası konusunda indirimli sigorta ücretleri uygulaması hem üreticilerin hem de devletin yararına bir uygulama olacaktır. Ayrıca kıl keçisi üreticilerinin sorunlarına çözüm bulunması kırsal kalkınmanın sağlanması için atılacak önemli bir adım olacaktır.

Anahtar kelimeler: Hayvansal üretim, keçi yetiştiriciliği, kıl keçisi, Mersin.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Haziran / 2019

Danışman: Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER

İkinci Danışman: Dr.Öğr.Üyesi H. Burak AĞIR

Sayfa sayısı: 65

CHARACTERISTICS OF HAIR GOAT BREEDING PRODUCERS IN MERSIN

PROVINCE

(M.Sc. THESIS)

İLKNUR AYDOĞAN

ABSTRACT

There are 10.942 million head hair goat by the end of 2018 in Turkey, Mersin province ranked first with the presence of 805526 head goats. Hair goat breeding is a form of cultivation carried out by producers in the highlands and generally in the form of migrant settlements. In this study, it is aimed to determine the problems of farmers who grow hair goats in Mersin province and to present solutions to these issues. The material of this research is based on the data obtained from the surveys conducted with 158 enterprises cultivated in hair goat breeding determined by proportional sampling method in March-April 2019 and the data were evaluated with Descriptive Statistics and Chi-square analysis methods. The chi-square test was applied in the comparative analysis of the factors effecting the breeding of hair goats by the producers. According to the data obtained from the chi-square test, it was found that 24.1% of the producers had problems in marketing due to low meat prices, 29.1% from low milk prices and 46.8% due to lack of organization. In addition, 32.9% of the producers from the supply of feed, 10.1% of diseases, 30.42% of the lack of technical information and 26.6% of the pasture areas due to lack of production problems have been identified. The frequency of interviews with the training personnel and the problems encountered during the production stage were analyzed by Chi-square test. As a result of the analysis, it was calculated that there was a statistically significant difference between the frequency of interviews with the training personnel and the problems encountered during the production stage ($p < 0.05$). It was found that the biggest problem faced by the producers who met with training personnel for 22 days or less a year was the lack of pasture areas.

According to the results, it was found that hair goat breeding producers generally have nomadic settlements and 96.8 % did not participate in any training activities related to hair goat breeding. And it was determined that 36.8% of the producers learned the current news about hair goat breeding from neighbor and relatives. In the study, it was determined that 72.8% of the producers surveyed were not members of agricultural cooperatives, and 93.0% were members of sheep-goat breeders' association. In addition, it is determined that producers are experiencing problems arising from insufficient pasture areas, high feed

prices and lack of technical knowledge. In order to solve these problems, the state should focus on education services, work for the improvement of pasture areas and give incentives for forage crop production. When the data obtained from our study are evaluated, it is necessary for the state to provide support per animal for reasons such as the livelihood of nomadic families being livestock and contributing to the national economy. In addition the state, the application of reduced insurance fees on animal insurance will be an application for the benefit of both producers and the state. Finally, finding solutions to the problems of hair goat producers will be an important step to ensure rural development.

Keywords: Animal production, goat breeding, hair goat, Mersin

Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Institute for Graduate Studies in Science and Technology
Department of Agricultural Economy 07/ 2019

Supervisor : Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER

Co-supervisor : Dr.Öğr.Üyesi H. Burak AĞIR

Pagenumber: 65

TEŞEKKÜR

Tez çalışması sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım ve çalışmama sağladığı bilimsel katkılarından dolayı Danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Emine İKİKAT TÜMER'e Bölüm Başkanım Sayın Prof. Dr. Cuma AKBAY ve Bölüm Hocam Dr. Öğr. Üyesi Mücahit PAKSOY'a, tezime sunduğu katkılardan dolayı jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. İsmet BOZ, Dr. Öğr. Üyesi Arzu SEÇER ve Dr. Öğr. Üyesi H. Burak AĞIR'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamdaki desteklerinden dolayı Mersin İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkan Yardımcısı Sayın Ahmet OLCAY'ave anketlerime içtenlikle cevap veren Mersin ili kıl keçisi yetiştiricilerine teşekkür ederim.

Son olarak bugünlere gelmemde her türlü maddi manevi desteğini gördüğüm çok değerli anneme ve eşim Hakan AYDOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu tez çalışmasını rahmetli babam anısına ithaf ediyorum.

İlknur AYDOĞAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Kapsamı	5
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	6
3. MATERYAL VE YÖNTEM	17
3.1. Materyal	17
3.2. Yöntem	18
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	21
4. 1. Araştırma Yöresi İle İlgili Genel Bilgiler:	21
4.2. Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Konusunda Genel Bilgiler	23
4.2.1. Dünyada Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	24
4.2.2. Türkiye’de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	25
4.2.3. Mersin ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	25
4.3. Keçisi Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Bilgiler	25
4.3.1. Türkiye’de keçi yetiştiriciliği	25
4.3.2. Mersin ilinde keçi yetiştiriciliği	26
4.4. Kıl Keçisi Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Bilgiler:	26
4.4.1. Türkiye’de kıl keçisi yetiştiriciliği	26
4.4.2. Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği	26
4.5. Mersin İlinde Göçer Hayat	27
4.6. Bulgular	28
4.6.1. Üreticilerin sosyo- ekonomik özellikleri	28
4.6.2. İşletmelerin özellikleri	31
4.6.3. İşletmelerin hayvansal üretimine ait bilgiler	35
4.6.4. İşletmelerin karşılaştıkları sorunlar	44

4.6.5. İşletmelerin masrafları.....	46
4.7. İşletmelerin Gelirleri, Tecrübeleri ve Aldıkları Desteklemelerin Sosyo- Demografik Özellikler İle Karşılaştırılması	47
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	56
KAYNAKLAR.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	65

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. 1. 2007-2017 yılları arasında küçükbaş hayvan sayılarındaki değişim ve nüfus artış hızının kıyaslanması	3
Şekil 4. 1. Mersin ili arazıdağılımı	21
Şekil 4. 2. Mersin tarım sektörünün GSYİH' ya katkısı (Milyar TL).	22
Şekil 4. 3. 1992-2010 Yılları Arasında Kıtalara Göre Küçükbaş Hayvan Dağılımı.	24

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Çizelge 1.1. Türkiye’de yıllara göre küçükbaş hayvan sayılarındaki değişim (baş).....	2
Çizelge 3. 1. Mersin ilinde kıl keçisi varlığı	18
Çizelge 3.2. Çalışmanın amaçlarına göre uygulanan istatistikler.....	19
Çizelge 4. 1. Mersin ilinin Türkiye ortalamasına üretimde birinci olduğu ürünler.....	22
Çizelge 4. 2. Mersin ili hayvan varlığı.....	23
Çizelge 4. 3. Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin sosyo-demografik özellikleri	28
Çizelge 4. 4. Üreticilerin sosyal güvence ve eğitim durumları	29
Çizelge 4. 5. İşletmelerin tarımsal faaliyetleri ve gelir durumları.....	30
Çizelge 4. 6. Kıl keçisi yetiştiriciliğinde üreticilerin tecrübe süreleri ve yetiştiricilik dışındaki gelir durumları.....	31
Çizelge 4. 7. Kıl keçisi yetiştiriciliğinden sağlanan gelir.....	31
Çizelge 4. 8. Kıl keçisi yetiştiriciliği işletmelerinde kayıt bilgileri.....	32
Çizelge 4. 9. Üreticilerin tarımsal kooperatlflere ve koyun-keçi yetiştiriciliği birliklerine üyelik durumları	33
Çizelge 4. 10. Üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma durumu.....	33
Çizelge 4. 11. Kıl keçisi yetiştiriciliği konusunda teknik bilgi alınan kaynaklar.....	34
Çizelge 4. 12. Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili güncel haberlere ulaşmada en fazla kullandıkları kaynaklar	35
Çizelge 4. 13. İşletmelerin kıl keçisi varlığı.....	35
Çizelge 4. 14. İşletmedeki küçükbaş hayvanların satış değeri (TL/baş).....	36
Çizelge 4. 15. Küçükbaş hayvan varlığının yıl içinde satılan miktarları	36
Çizelge 4. 16. Üreticilerin yerleşim durumu	37
Çizelge 4. 17. Yerleşik olarak faaliyet gösteren işletmelerin bina yapıları.....	38
Çizelge 4. 18. Yerleşik işletmelerdeki binaların yaş ve kapasiteleri	38
Çizelge 4. 19. İşletmelerin alet-ekipman varlığı.....	39
Çizelge 4. 20. İşletmelerdeki alet ve makinaların yaş ve kapasiteleri	39
Çizelge 4. 21. Kıl keçilerinin temin edildiği yer ve ağılda muhafaza durumu.....	40
Çizelge 4. 22. İşletmelerdeki kıl keçilerinin dişi ve erkek sınıflandırması göre varlığı.....	40
Çizelge 4. 23. Kıl keçilerinin yavrulama yaşı ve yıllık doğum yapan hayvan sayısı.....	41
Çizelge 4. 24. Mera-otlak ve yayla alanlarına yönelik bilgiler	42

Çizelge 4. 25. Kıl keçilerinin bakım ve sağım sürelerine yönelik bilgiler.....	43
Çizelge 4. 26. Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili eğitimlere katılma durumu ve yetiştiricilik faaliyetlerine yönelik bilgiler	44
Çizelge 4. 27. Üretim, Pazarlama ve Yetiştiricilik Aşamalarındaki Sorunlar.....	46
Çizelge 4. 28. İşletmelerin değişken masrafları (Et ve Süt Üretiminde)	47
Çizelge 4. 29. Kıl Keçisi Yetiştiriciliğinden Elde Edilen Gelir ile Yaş ve Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması.....	48
Çizelge 4. 30. Pazarlamada karşılaşılan sorunların deneyime göre karşılaştırılması	48
Çizelge 4. 31. Üreticilerin yayım elamanları ile görüşme sıklığına göre üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar	49
Çizelge 4. 32. Çoban istihdam desteği alma durumunun sosyo- demografik özellikler bakımından karşılaştırılması	50
Çizelge 4. 33. Hayvan gen kaynağı desteği alma durumunun sosyo-ekonomik özellikler bakımından karşılaştırılması	53
Çizelge 4. 34. Üreticilerin göçer olma durumlarının sosyo-demografik özellikler bakımından karşılaştırılması	55

1.GİRİŞ

Tarımsal faaliyetler içerisinde yer alan hayvancılık, insan beslenmesi açısından büyük öneme sahip olup, kırsal alanların kalkınması ve köyden kente göçün azaltılması yönünden stratejik önem arz eden bir faaliyettir.

Hayvancılığın bir alt dalı olan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği Türkiye'nin kırsal kesimlerinde yoğun olarak yapılmaktadır. Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde meralar, nadas alanları, bitkisel üretime elverişsiz alanlar kullanılmaktadır. Ayrıca küçükbaş hayvan yetiştiriciliği sonucu elde edilen et, süt, yapağı, kıl ve deri gibi ürünler hem gıda sektöründe hem de tarıma dayalı sanayide hammadde olarak kullanıldığı için büyük öneme sahiptir (Yıldız, 2011).

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği beslenmemizdeki öneminin yanında geleneksel üretim tarzı ile yüzyıllardır süre gelen ve insanların geçim kaynağı olan önemli bir yetiştiricilik şeklidir (Çiftçi, 2015). Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği zayıf meralarda ve bitkisel üretim yapmaya elverişsiz alanlarda yapılabilmesinden dolayı atıl durumdaki arazilerin değerlendirilmesi ve birim alandan daha çok fayda sağlanması açısından önemlidir. Türkiye'de bulunan çayır, mera ve doğal kaynakların küçükbaş yetiştiriciliğine uygun olması, küçükbaş yetiştiriciliğinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Örnek, 2018).

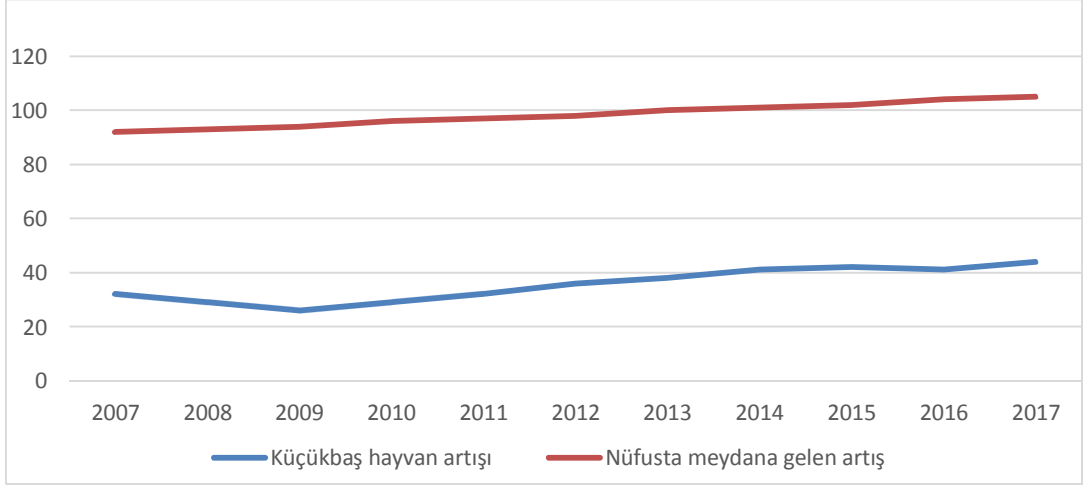
Türkiye'de 2001 yılı koyun sayısının 26 972 000 baş, keçi sayısının 7 022 000 baş ve toplam küçükbaş hayvan varlığının 33 994 000 baş olduğu tespit edilmiştir. 2017 yılında ise 33 677 636 baş koyun sayısı, 10 634 672 baş keçi sayısı ile toplam küçükbaş hayvan varlığının 44 312 308 başa ulaştığı belirlenmiştir (Çizelge 1. 1).

Çizelge 1.1. Türkiye’de yıllara göre küçükbaş hayvan sayılarındaki değişim (baş)

Yıl	Koyun	Keçi	Toplam
2001	26 972 000	7 022 000	33 994 000
2002	25 173 706	6 780 094	31 953 800
2003	25 431 539	6 771 675	32 203 214
2004	25 201 155	6 609 937	31 811 092
2005	25 304 325	6 517 464	31 821 789
2006	25 616 912	6 643 294	32 260 206
2007	25 462 293	6 286 358	31 748 651
2008	23 974 591	5 593 561	29 568 152
2009	21 749 508	5 128 285	26 877 793
2010	23 089 691	6 293 233	29 382 924
2011	25 031 565	7 277 953	32 309 518
2012	27 425 233	8 357 286	35 782 519
2013	29 284 247	9 225 548	38 509 795
2014	31 140 244	10 344 936	41 485 180
2015	31 507 934	10 416 166	41 924 100
2016	30 983 933	10 345 299	41 329 232
2017	33 677 636	10 634 672	44 312 308

Kaynak: Hayvansal İstatistikler TÜİK, 2018

2007-2017 yılları arasındaki nüfus artış oranı ve küçükbaş hayvan sayılarında meydana gelen artış kıyasladığında nüfusun sürekli artış eğiliminde olduğu fakat küçükbaş hayvan sayısının dolayısıyla da küçükbaş hayvandan elde edilen ürünlerin nüfus artış hızına bağlı olarak artan talebi karşılayamadığı tespit edilmiştir (Şekil 1. 1).

Şekil 1. 1. 2007-2017 yılları arasında küçükbaş hayvan sayılarındaki değişim ve nüfus artış hızının kıyaslanması .

Kaynak: Hayvansal İstatistikler, Nüfus değişimi, TÜİK, 2018

Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin gelişimini engelleyen bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar arasında küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerin küçük, dağınık ve örgütsüz oluşu, girdilerin temininde pazarlamada yaşanan problemler sayılabilir. Ayrıca mera alanlarının yetersiz olması ve hayvanların beslenmesinde yapılan yanlışlıklar verim düşüklüğüne sebep olmakla birlikte teknolojinin alt düzeyde kullanılması üretim faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin gelişimine engel olan önemli bir sorun ise, bu alanda üreticilerin doğru bilgileri alabilecekleri eğitim ve yayım faaliyetlerinin kısıtlı olmasıdır (Yılmaz, 2016).

Türkiye geniş ve çeşitli bitkisel üretim yapılan alanlara sahip olması ve mevcut mera alanlarının bulunması yönünden küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine oldukça elverişlidir. Fakat küçükbaş hayvan yetiştiriciliği sonucu elde edilen ürünlerin işlenmesi ve pazara ulaştırılmasından kaynaklanan sorunlar, yem fiyatlarındaki yüksek maliyet ve mera alanlarının yetersizliğinden dolayı ekonomik gelişme istenilen düzeyde değildir. Türkiye'de kırsal kesimin kalkınması için oldukça önemli bir değer olan küçükbaş yetiştiriciliği istenilen ekonomik eşiğe ulaşamamıştır(Örnek, 2018).

Mera alanlarının yetersizliği ve ıslahı ile ilgili sorunlar üretimi direkt olarak olumsuz etkilemektedir. Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin sorunları arasında ilk sıralarda yer alan mera sorunu sürdürülebilir ve planlı bir şekilde çözüme kavuşturulması gereken bir üretim faktörüdür.

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin alt kolu olan kıl keçisi yetiştiriciliği Türkiye'de Akdeniz, Ege ve Doğu Anadolu Bölgelerinde yoğun olarak yapılmakta ve 2018 yılı itibarı ile Türkiye'de 10 942 000 baş kıl keçisi bulunmaktadır. Mersin ili 805.526baş keçi varlığı

ve 2990 adet işletme sayısı ile yetiştiricilikte 1. sıradadır. Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yüksek kesimlerde bulunan ve genellikle göçer yerleşim şekline sahip üreticiler tarafından uygulanan bir faaliyettir. Kıl keçisi yetiştiriciliğinin önemli bir geçim kaynağı olduğu Mersin ili hem iklimsel hem de coğrafik olarak kıl keçisi yetiştiriciliğine uygun bir bölgedir. Mersin ilinde küçük aile işletmesi ve büyük sürüler halinde yetiştiriciliği yapılan kıl keçisi, genellikle yazın yaylalarda, kışın kışlaklarda yapılmaktadır.

Mersin bölgesinde yetiştiricilerin büyük bir kısmı göçer olarak yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Göçer yerleşim şekline sahip aileler hayvanlarını yazın yaylalara götürmektedirler. Oldukça büyük sürülere sahip olan göçer aileler de yetiştiricilikle ilgili bilgiler geleneksel olarak genç bireylere aktarılmış olup, bu insanlar neredeyse doğar doğmaz kıl keçisi yetiştiriciliği ile tanışmaktadırlar. Hayatları küçükbaş hayvan yetiştiriciliği üzerine kurulu olan göçer aileler yazın hayvanlarını yaylalara çıkarmak ve hazır yem kullanmadan hayvanlarını beslemek için göçer yaşamı tercih etmişlerdir(Koçak, 2006).

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde dolayısıyla da kıl keçisi yetiştiriciliğinde mera alanlarının kullanımı oldukça önemlidir. Meraların iyileştirilmesi ile ilgili uygulanacak ıslah çalışmaları kıl keçisi yetiştiriciliğini olumlu bir şekilde etkileyecektir (Turan ve ark., 2015).

Kıl keçisi yetiştiriciliği elverişsiz alanlarda yapılabilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanmasındaki rolü sebebiyle incelenmesi gereken ve gelişmesine destek verilmesi zorunlu hale gelen bir üretim koludur. Kıl keçisi yetiştiriciliği konusunda ekonomik verilerin ortaya konulması kaynakların etkin kullanımının sağlanması, yetiştiricilikte yaşanan sorunların ortaya çıkması ve bu sektörün gelişimi için izlenecek yolların belirlenmesi açısından önemlidir (Dellal, 2000).

Mersin ilindeki mevcut potansiyel, gelenekselleşmiş yetiştiricilik şekli ve kıl keçisi yetiştiriciliğine olan ilgi göz önünde bulundurulduğunda kıl keçisi yetiştiriciliği konusunda yapılacak olan bu çalışma bölgedeki mevcut durumun analizi ve yaşanan sorunların ortaya konulması açısından çok önemlidir.

Kıl keçisi yetiştiricilerinden elde edilen verilere dayanılarak yürütülen çalışmada araştırma alanında bulunan üreticilerin sorunları belirlenecektir. Kıl keçisi yetiştiriciliği ekonomik açıdan ortaya konulacaktır. Araştırma sonuçları ayrıca kıl keçisi yetiştiricilerine yönelik uygulanacak projelere de ışık tutacak ve bölgede bulunan kamu kurumları, sivil toplum kuruluşlarına kaynak niteliğinde olacaktır.

Mersin ilindeki kıl keçisi yetiştiriciliğinin ekonomik olarak cazip hale gelebilmesi ve genç nüfusun bu yetiştiriciliğe ilgilerinin artması için üreticilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin ve tarımsal desteklemelerden yararlanma durumlarının analiz edilmesi ihtiyaç halini almıştır. Ayrıca kıl keçisi yetiştiriciliğine yeni başlayacak üreticiler ile mevcut kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin yetiştiricilikte yaşanan sorunları önceden bilmesi ve bu sorunlara karşı önemlerini almaları gerekmektedir.

Küçükbaş yetiştiriciliğinin gelişimine etki eden faktörlerin saptanması ve küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletmelerin ekonomik düzeyde sayılarında artış yaşanması ülke gelişimi ve hayvancılık adına önemli bir konudur. Bu kapsamda kıl keçisi yetiştiricileri ile yaptığımız çalışmada yetiştiricilerin sorunlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Kıl keçisi yetiştiricilerinin ekonomik varlıklarının ve işletme girdi miktarlarının belirlenerek Türkiye’de ve Mersin ilinde küçükbaş yetiştiriciliğinin mevcut durumunun saptanması için gerçekleştirilen bu çalışmanın amaçları şu şekilde sıralanabilir;

Kıl keçisi üreticilerinin:

- Sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek,
- Yetiştiricilikte karşılaştıkları sorunları tespit etmek,
- Çoban istihdam desteği ve hayvan gen kaynağı desteğinden faydalanma durumları ile sosyo-ekonomik özelliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapılan tüm ilçeleri kapsamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın önemi, amacı, kapsamı ortaya konulmuş olup, ikinci bölümde konu ile ilgili önceden yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmada kullanılan materyal ve yöntemlerle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümünde araştırma bulguları ortaya konulmuştur. Son bölümde ise sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Akpınar ve ark. (2012), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Doğu Anadolu Bölgesinde yaşanan kalkınma sorununu ve bu sorunların önündeki engelleri tespit etmeyi amaçlamışlardır. TÜİK verilerinden ve karşılaştırmalı bölgesel verilerden yararlanılarak derlenen çalışmada hayvancılık sektörünü tüm detayları ile irdelemişlerdir. Araştırma verilerine göre Türkiye'nin kırsal kalkınma konusunda sorun yaşayan bir ülke olduğu ve kalkınma planlamasında dengesizliklerin yaşandığını belirlenmişlerdir. Ayrıca bu araştırmada Doğu Anadolu bölgesinin konum itibariyle talep merkezlerine uzak olmasının üretim miktarını ve gelişmişliği olumsuz etkilediğini saptamışlardır. Sonuç olarak Doğu Anadolu'daki hayvancılık faaliyetlerinin gelişimi için kırsal kalkınmadaki sıkıntıların tespit edilmesi ve bu sorunlara uygun olarak yeni hayvancılık politikalarının geliştirilmesi gerektiğini tespit etmişlerdir.

Aksoy ve Yavuz (2012), tarafından Doğu Anadolu bölgesinde uygulanan çalışmada küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini bırakan üreticilerin küçükbaş yetiştiriciliğini bırakma nedenlerini araştırmışlardır. Çalışma kapsamında küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini bırakmış 273 üreticiler ile anket yapmışlardır. Araştırma sonucuna göre üreticilerin küçükbaş yetiştiriciliğinden vazgeçme nedenlerini gelir düşüklüğü ve çoban bulmada yaşanan sıkıntılar olarak belirlemişlerdir. Küçükbaş yetiştiriciliğinin üreticiler tarafından bırakılmamasını ve gelişimini sağlamak için desteklerin ve mera kullanımının artırılması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Amak (2018), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Güneydoğu Anadolu bölgesi Şanlıurfa yöresindeki küçükbaş hayvan barınaklarının mevcut durumunun belirlenmesi ve hayvan barınaklarının yapısal yönden durumlarının analiz edilmesini amaçlamıştır. Çalışmada 122 işletme ile anket yapmış ve araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda eksiklikler belirlenerek bölgeye uyumlu ağıl sistemlerini tasarlamıştır. Şanlıurfa yöresinde gerçekleştirilen çalışmada barınakların küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletmelerin hijyen ve uygulama açısından modern bir yapıya sahip olmadığını tespit etmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen verilere ve mevcut duruma göre bölgedeki barınakların iyileştirilmesi için izlenmesi gereken yolun açık ağıl sistemi olduğu ve bunun projelendirilmesi gerektiğini belirlemiştir.

Bebek ve Keskin (2018), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Mersin ilinde koyun yetiştiriciliğinin mevcut durumunun ve bu sektörde yaşanan sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesini amaçlamışlardır. Araştırmada kullanılan veriler tüm ili temsil

edecek şekilde Mersin ilinin tüm ilçelerinde uygulamışlardır. Bölgede Koyun yetiştiriciliği yapan üreticilere yönelik hazırlanan anketlerden elde edilen veriler SPSS paket programı ile değerlendirilmiş ve frekans tablolarını oluşturulmuşlardır. Çalışmadan elde edilen verilere göre koyun yetiştiriciliği yapan işletmelerde yetiştiricilerin genellikle 40 yaş üzeri olduğu ve yetiştiricilerin eğitim durumunun yetersiz olduğu sonucuna varılmışlardır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan koyun ırkları genellikle Güney Karaman ve İvesi ırkları olduğu, koyun yetiştiricilerinin beslemede meraya çıkarım ve yem kullanımını tercih etmediklerini belirlemişlerdir. Çalışmadan elde edilen verilere dayanılarak Mersin ilinde koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin genel sorununu meraların yetersiz oluşu, pazarlamada yaşanan sıkıntılar, hayvan sağlığı ve damızlık hayvan temininde yaşanan sıkıntılar olarak belirlemişlerdir.

Boz (2015), Türkiye'nin doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki keçi üreticilerinin yenilikleri ve en iyi yönetim uygulamalarını benimsenmesini etkileyen faktörleri araştırmayı amaçlamıştır. Keçi yetiştiriciliği sonucu elde edilen ürünlere karşı artan talebi karşılamının yollarını araştırmıştır. Tarımsal yenilikler ve yetiştiricilikte uygulanabilecek en iyi yöntemleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 140 üretici ile anket yapılmış sosyo-ekonomik özelliklerini, problemlerini, yenilikleri uygulama ve yeni uygulamaları kullanma düzeylerini analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin yüksek yem fiyatı ve ürün satışındaki düşük fiyattan olumsuz etkilendiği belirlemiştir. Ayrıca üreticilerin yenilikleri benimse durumlarını oldukça düşük bulmuştur.

Dellal (2000), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Antalya ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin ekonomik durumlarının, faaliyetlerinin ve yasadıkları sorunların ortaya konulmasını amaçlamıştır. Çalışmada ayrıca kıl keçisi yetiştiriciliğinde yaşanan sorunların ortaya konulmasını, işletme faaliyetlerinin değerlendirilmesini ve en iyi işletme organizasyonunun belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada kullanılmak üzere en az 30 baş hayvan varlığına sahip 84 işletme ile anket yapılmıştır. Araştırmada anketler sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiş ve büyük işletmelerin küçük işletmelere nazaran daha karlı olduğu ve işletme faaliyetlerindeki eksikliklerinin giderilerek oluşturulacak bir işletme organizasyonunun başarılı olacağı sonucuna varmıştır.

Dölek (2013), araştırmasında Toroslarda yaşayan ve son konar-göçerler olarak bilinen Sarıkeçili aşiretinin yaşam tarzını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 8 farklı Sarıkeçili çadırında yaşayan aile birey sayısı 1-7 kişi arasında olan 33 aile üyesi ile görüşerek veriler elde etmiştir. Sarıkeçililerin toplumsal hayatı, halk inançları gibi konularda önemli bilgiler vermiştir. Çalışmasının sonucunda incelediği Sarıkeçili aşiretinin

toplumsal hayatlarına halk inanışları ile yön verdiklerini ve uyguladıkları adetlere, gelenek ve göreneklere göre kümelenediklerini tespit etmiştir. Ayrıca Sarıkeçililerde eski Türklerden kalma izlerin etkisinin olduğunu ve yerleşik halk ile etkileşim kurdukları sonucuna ulaşmıştır.

Dönmez (2012), 16. Yüzyılda Adana Sancağındaki konar-göçerlerin nüfus yapısını ve yerleşik hayata geçişlerini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmasının materyalini Adana Sancağındaki Tahrir Defterinde bulunan konar-göçerlere ait veriler oluşturmuştur. Sancağı nüfusunun büyük bir çoğunluğunu konar-göçer ailelerin oluşturduğunu saptamıştır. Gerekli koşullar oluştuğunda konar-göçer yapıdaki ailelerin yerleşik hayata geçmelerinin sağlanmasıyla bölgede istihdam edilebileceklerini savunmuştur. Bölgede yapılacak araştırmalarda farklı disiplinlerden (Coğrafya, İktisat, Sosyoloji vb.) yararlanılması gerektiğini önermiştir.

Gençyürek (2014), tarafından Bursa ili Büyükorhan, Harmancık, Keles ve Orhaneli ilçelerinde gerçekleştirilen bu çalışmada küçükbaş yetiştiriciliğinin geçmişten günümüze gelişimi ve küçükbaş yetiştiriciliğini etkileyen coğrafi özellikleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada ayrıca coğrafi faktörlerin yetiştiricilik üzerindeki etkileri araştırılırken, hayvan sayılarındaki değişim, verimle ilgili değişimler ve küçükbaş yetiştiriciliğinde genel olarak yaşanan sorunlar ortaya konulmuştur. Araştırma verilerini işletme sahipleri ile yapılan 60 anket sonucunda elde etmiştir. Anketler sonucunda elde edilen verileri SPSS analiz programı ile analiz etmiştir. Analiz verilerine göre 20 yıllık süre içerisinde hayvan sayılarında yarı yarıya bir düşüş gözlenmekle birlikte son 20 yılda verimde iki kat artış olduğunu belirlemiştir. Coğrafi özelliklerine göre zor koşullarda yapılan yetiştiriciliklerde yetiştiriciliğin zamanla terk edildiği sonucuna varmıştır.

Günaydın (2009), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, Türkiye genelinde hayvancılığın önemini incelemeyi, koyunculüğün ekonomik ve politik durumunu araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen verileri Dünyada ve Türkiye'deki koyunculuk sektörünün gelişim çizelgesi, istatistikler ve koyunculuk konusunda üretilmiş bilimsel çalışmalardan yararlanılarak saptamıştır. Araştırmaya göre koyun yetiştiriciliği sonucu elde edilen ürünlerin insan beslenmesi ve yapağların tekstilde kullanılması açısından büyük öneme sahip olduğunu belirlemiştir. Araştırma verilerine göre 2007 yılında dünyada 1.1 milyar koyun olduğunu ve insan beslenmesinde genellikle etlerinden yararlanıldığını saptamıştır. Ayrıca Koyun varlığı Dünya verilerine bakarak Çin'in 172 milyonluk koyun varlığı ile 1. sırada olduğunu, Türkiye'nin 25 milyon baş koyun varlığı ile 9. Sırada olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonucuna göre koyunculuk sektörünün

küresel ısınmanın önlenmesi, köyden kente göçün azaltılması ve kırsal kalkınmanın sağlanması açısından önem arz eden ve geliştirilmesi gereken bir sektör olduğunu tespit etmiştir.

Gündüz ve Yüceer Özkul (2017), tarafından gerçekleştirilen bu çalışma ile Mersin yöresinde bulunan ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılan işletmelerin özelliklerinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma verilerini güncel istatistikleri, raporları ve bilimsel çalışmalardan elde edilen verileri kullanarak elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; Türkiye ve Mersin ili genelinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yerli ırklar kullanılarak yapılmakta olduğunu, Mersin ilinde kırsal nüfusun genel olarak seracılık faaliyeti ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ile uğraşmakta olduğunu, küçükbaş hayvanlara kışın köylerde ve yazın yaylarda bakılmakta olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca araştırma verilerine göre Mersin ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmelerin ortalama hayvan varlığının 100 baş olduğu, genellikle hayvanların meralarda otlatılmakta olduğu sonucuna varmışlardır.

Güngör ve Bulut (2008), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Ki-kare testinin teorik yapısını ve nasıl uygulandığını ayrıntılı olarak araştırmışlardır. Ki-kare testinin kullanıldığı alanlar hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Analiz edilecek grupların birbirinden bağımsız olması gerektiği sonucuna varmıştır.

Işıl (2002), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Mersin bölgesinde bulunan küçükbaş hayvan işletmelerinin yapılarını incelemek ve sorunlara çözüm önerilerinde bulunmayı amaçlamıştır. 250 işletmeyle yapılan anketler sonucunda ise keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerde toplam masrafı 55.693.594 TL olarak, koyun yetiştiriciliği yapan işletmelerin ise toplam masrafını 57.992.186 TL olarak bulmuştur.

Karakuş (2016), tarafından gerçekleştirilen çalışmada Tarımsal Yeniliklerin benimsenmesinde etkili olan faktörleri Yunak İlçesi örneği ile anlatılmaya çalışmıştır. Bu çalışmada 43 üretici ile anketler yaparak, üreticilerin tarımsal yenilikler konusundaki bilgi düzeylerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışma verilerine göre tarımın her yönüyle diğer sektörlerden farklı özellikler taşımakta olduğunu belirlemiştir. Araştırma sonuçlarına göre Dünyada tarımla ilgili gelişmelerin giderek artmakta olduğu, yeni yöntemlerin ve yeni çeşitlerin üreticilere tanıtılmasının bir sorumluluk halini aldığını tespit etmiştir.

Kebede ve ark. (2012), tarafından gerçekleştirilen çalışmada Etiyopya'nın merkez yarma vadisinde küçük keçi yetiştiriciliği ve sürü yönetimi uygulamalarının incelenmesini amaçlamışlardır. Çalışmada 202 katılımcıyı seçmek için iki aşamalı örnekleme tekniklerini kullanmışlardır. Gerekli bilgileri toplamak için yarı yapılandırılmış anket ve grup

tartışması kullanmışlardır. Verileri sosyal bilimler için istatistiksel paket kullanılarak analiz etmişlerdir. Çalışmada nüfus ve endekslerde akrabalık oranını hesaplamışlardır. Çalışma alanındaki keçi üretiminin en önemli amacının süt kullanımı olduğunu belirlemişlerdir. Süt verimi için geleneksel olarak üretimi yapılan ıslah çalışmalarına önem verilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır.

Kıl keçisi hayvancılığın gelişimi ve kırsal kalınmanın sağlanmasında etkili bir sektördür. Çalışmada küçükbaş yetiştiriciliği ve kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili çalışmalardan farklı olarak üreticilerin özelliklerini ve bu özelliklerin yetiştiricilikle olan ilişkileri araştırılmıştır. Çalışma kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin ve bu yetiştiricilik şeklini öğrenmek isteyen tüm üretici adaylarının sektörde yaşanan sorunları ve bunlara getirilecek çözüm önerilerine ulaşmalarını sağlayacaktır. Ayrıca Mersin ilinde göçer ailelerin yoğun olarak yaptığı kıl keçisi yetiştiriciliğinin ayrıntılarına bu çalışmada yer verilmiştir.

Kır (2010), tarafından gerçekleştirilen çalışmada Konya İli Karapınar ilçesinde küçükbaş hayvancılık yapan işletmelerde çalışan kadın üreticilerin bilgiye ulaşım düzeylerinin ve yayım yaklaşımlarının belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma alanı olarak Karapınar ilçesinde küçükbaş yetiştiriciliği yapan kadın üreticilerin yaşadığı bölgeler seçilmiş ve anket yöntemi ile verileri saptanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre incelenen kadın üreticilerin toplam nüfusun %51.532'ünü oluşturduğu, İşletmelerdeki okuryazarlık oranının %97.84 olmakla birlikte bu bölgedeki eğitim yayım faaliyetlerinin etkinliğinin iyi düzeyde olduğu ve eğitim yayım faaliyetlerinde eksiklik olduğunu tespit etmiştir.

Koçak (2006), yerleşik ve göçer Sarıkeçili yörüklerini yapısal farklılıkları açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmasının materyalini 7 göçer çadırında ve 6 yerleşik köy evinde ve 3 köy kahvesinde yaptığı anketlerden elde ettiği veriler oluşturmuştur. Göçer yaşayan yörüklerin geçim kaynağının sadece keçi yetiştiriciliği olduğunu yerleşik yaşayan yörüklerin tarım ve memuriyet gibi farklı işlerle uğraştıklarını vurgulamıştır. Göçer ailelerin kendi aralarında dayanışma göstermediğini ve bu durumun nedeninin bağımsızlık duygusuyla hareket etmelerinden kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Göçer ailelerin yaşam olanaklarının iyileştirilmesinin devlet projeleriyle mümkün olabileceğini önermiştir.

Miyawaki Okada (2018), çalışmasında göçer toplumlarda kadınların mülkiyet haklarını araştırmayı amaçlamıştır. Göçer ailelerdeki kadınların mal varlığı ve Moğol İmparatorluğundaki göçerlerin yaşayışlarıyla ilgili kaynaklardan yararlanmıştır. Araştırmasının sonucunda ataerkil yapıda olduğu düşünülen göçer ailelerde kadınların

önemli bir saygınlığının olduğunu, bağımsız yaşama haklarının bulunduğunu ve çocuklarına miras bırakabildiklerini tespit etmiştir.

Oktay (1990), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ki kare testi ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir. Ayrıca ki kare testinin nasıl uygulanacağı ile ilgili örneklere yer vermiştir. Ki-kare testinin uygulama yöntemleri hakkında bilgi vermiş ve teknik personellerin ki kare testi konusunda eğitilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Ögel (2018), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Şırnak ilinde küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletmelerin teknik ve ekonomik olarak yapısal özelliklerinin belirlenmesi ve yetiştiricilikle ilgili sorunlara çözüm önerileri getirilmesini amaçlamıştır. Araştırmada kullanılacak materyaller Şırnak merkez, Silopi, Cizre ve İdil ilçelerinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletmeler arasından örnekleme yöntemi ile seçilen 128 yetiştiriciyle yapmıştır. Araştırmanın ana materyalini, küçükbaş yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Şırnak ili Merkez, Silopi, İdil ve Cizre ilçelerinde, tabakalı örnekleme yöntemine göre hesaplanan, 128 adet küçükbaş işletmesinden anket çalışması elde edilen veriler oluşturmuştur. Anket yapılan yetiştiricilerin yaşları ortalama 49 koyun ve keçi yetiştiriciliğindeki deneyimleri 13 yıldır. İşletmelerdeki ortalama hayvan varlığını 125 baş olarak belirlemiştir. Üreticiler son yıllarda yapılan hayvan ithalatının da fiyatları olumsuz etkidiğini saptamıştır. Çoban bulmakta zorluk yaşayan aileler çocuklarının bu görevi üstlendiğinden ve eğitim hayatlarının sekteye uğradığını belirlemiştir. İşletme sahipleri küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde yaşanan sorunların başında gelen yem fiyatlarındaki yüksekliğin önüne geçilmesi adına yem bitkileri yetiştirilmesine desteklerin artırılması gerektiğini belirtmiştir. İşletme sahipleri Küçükbaş yetiştiriciliği ile ilgili politikadaki sürekli değişimin hayvansal üretimi olumsuz etkilediği sonucuna varmıştır.

Örnek (2018), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Gaziantep ilindeki küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özelliklerini incelemiştir. Ayrıca bu çalışmada Gaziantep ilinde küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletmelerin mevcut durumunun belirlenmesi ve yetiştiricilikle ilgili yaşanan sorunların irdelenerek çözüm önerileri getirilmesini amaçlamıştır. Araştırmaya 92 koyun üreticisi, 91 keçi üreticisi olmak üzere toplam 183 yetiştirici katılmıştır. Üreticilere küçükbaş yetiştiriciliği ile ilgili mevcut durumu belirlemek üzere 62 sorudan oluşan bir anket yönelmiştir. Alınan veriler SPSS programı ile analiz edilmiş ve frekans tabloları oluşturmuştur. Çalışma sonucuna göre koyun yetiştiricilerinin %61'i ve keçi üreticilerinin %77'sinin ilköğretim mezunu olduğu tespit etmiştir. Koyun yetiştiricileri ırk seçiminde genel olarak İvesi, keçi yetiştiricileri ise Kilis ırkını tercih ettiklerini saptamıştır. Koyunlarda süt verimi 155.26 ± 15.04 litre, keçilerde

ise 288.62 ± 19.78 olarak hesaplamıştır. Araştırma sonucuna göre Gaziantep bölgesinde genel olarak işletmelerin barınak yapılarının yetiştiriciliğe uygun olmaması ve hayvan beslemede yaşanan sıkıntılar verimi olumsuz etkilediği sonucuna varmıştır.

Poole ve ark. (2009), tarafından gerçekleştirilen çalışmada dağların iç kesimlerinde dağ keçilerinin kışlama stratejilerini araştırmışlardır. Güneydoğu Kolombiya'nın iki komşu bölgesinde, derin, nemli kar ve sığ, karla kaplı iki alanda dağ keçileri tarafından kışlık yaşam alanı seçimi ve kışlama stratejileri incelemiştirlerdir. Her bölgedeki dağ keçilerine iki kış boyunca 15 GPS yaka yerleştirilmişlerdir. Kış mevsimi büyüklüğü alanlar arasında farklılık göstermediğini ve ortalama olarak, erkek ev aralığının% 2,2 ila% 7,4'ünü ve kadın ev aralığının% 8,0 ila% 14,1'ini oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Topografik değişkenlerin habitat modeli seçiminde baskın olduğunu belirlemişlerdir. Geniş ölçekte, seçilen her iki bölgede bulunan dağ keçilerinin, yoğun ormanlar içeren daha sıcak yönlerde arazilere gitme eğiliminde olduğu saptamışlardır. Bu nedenle, dağ keçilerinin sığ kar bölgelerindeki açık, yüksek habitatlardan yararlandıkları görülmüştür, ancak derin kar alanlarındaki olgun orman alanlarındaki kar seviyelerinde azalmış kar seviyesi aramak istememişlerdir.

Savaş vd. (2019), Iğdır ilinde göçer hayvancılığın mevcut yapısını araştırmayı ve karşılaşılan problemleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla basit tesadüfi örneklem yöntemi ile belirlenen ve Iğdır ili Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği'ne üye 174 üretici ile anket yapmışlardır. Anket verilerinin analizinde tanımlayıcı istatistikler kullanmışlardır. Göçerlerin mera ve yaylalarda su, eğitim, sağlık ve yetiştirdikleri hayvanların değerlendirilmesi konularında problemlerinin olduğunu saptamışlardır. Iğdır ili göçerlerinin otlatma alanlarını kanuna uygun olarak kullandıklarını fakat hayvanlarını çobanlara vermelerinin aşırı otlatmaya neden olabileceğine değinmişlerdir. Göçerlerin mera ve yaylalarda kiralama, otlatma, ulaşım gibi sorunlarının değerlendirilerek çözüme kavuşturulması gerektiğini savunmuşlardır.

Semerci ve Çelik (2016), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Türkiye'deki küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin genel durumunu analiz etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma verilerini TÜİK, Tarım ve Orman Bakanlığı, Hayvansal Üretim Genel Müdürlüğü, Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, Türkiye Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği ve Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün çalışmalarından elde etmişlerdir. Tarım sektörünün gelişiminin ülkelerdeki ekonomik politikalara göre değişiklik göstermekle birlikte insan yaşamı devam ettikçe önemi yitirmeyecek bir sektör olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca Tarım sektöründe desteklemelerin giderek artmakta, tarıma verilen desteklemeler içerisinde hayvancılık

desteklemesinin payının %25, dünyada bu oranın %40'lara kadar çıkmakta olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma verilerine göre küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin 1994-2013 yılları arasındaki değişimi incelendiğinde, küçükbaş hayvan varlığında önemli düşüşlerin meydana geldiği, bu dönemde meydana gelen düşüşün hayvan varlığında 27 milyon baş, et üretiminde 85.000 ton ve süt üretiminde 920.000 ton azalma olarak kendini gösterdiği sonucuna varmışlardır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre küçükbaş yetiştiriciliğinde düşüşlerin meydana geldiği 1994-2013 yılları arasındaki dönemden sonra küçükbaş yetiştiriciliğine verilen desteklemelerin ve ıslah çalışmaları sonrasında hayvan varlığının 1994 yılındaki değerlere ulaştığı, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde geçtiğimiz yıllarda hayvan varlığında artışlar yaşanmasına rağmen uzun dönemde verimde değişiklik gözlenmediğini tespit etmişlerdir.

Sezgin (2006), çalışmasında Bitlis ilinde yaşayan göçer ailelerin küçükbaş hayvancılık faaliyetlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmasının materyalini 2005 yılında Bitlis iline yerleşen göçer ailelerin toplam 35 aile reisi ile yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Elde ettiği verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve Crostab (Ki-Kare) analiz yöntemleri kullanmıştır. Türkiye hayvancılık faaliyetlerinin gerilediğini ve ülke ekonomisine katkı sağlayacak göçer ailelerin küçükbaş hayvancılık faaliyetleriyle ilgili sorunlarının olduğunu saptamıştır. Ayrıca elde edilen hayvansal ürünlerin pazarlanmasında ve alıcı bulunmasında sorunlar yaşandığını belirtmiştir. Doğu Anadolu Bölgesinde yapılan küçükbaş hayvancılığın %60 kadarını göçer ailelerin küçükbaş hayvancılık faaliyetleri oluşturduğunu ve bu alanlarda yapılacak düzenlemelerin devlet desteği ile olması gerektiğini önermiştir.

Tanay (2014), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Erzurum ilindeki büyükbaş küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin mevcut durumunun ve yapısal özelliklerin ortaya konulması amaçlamıştır. Araştırmada kullanılan veriler TÜRKVET ve TÜİK sistemlerinden alınmıştır. Araştırma verilerine göre Dünyadaki tarım sektörü incelendiğinde ekonomik yönden gelişmiş olan Ülkelerin tarım konusunda oldukça ileri seviyelerde olduğunu ve tarımsal üretim içerisinde hayvancılık sektörünün payının % 50'lerin üzerinde olduğunu tespit etmiştir. Araştırma verilerine göre hayvancılığa verilen desteklemelerin arttırılmasının köyden kente göçü engelleyeceği, üretimi arttırarak kaliteli üretime geçileceği sonucuna varmıştır.

Torimiro et al. (2003), göçebe yaşayan çocukların hayvan yetiştirme faaliyetlerine katılım düzeylerini, algılarını ve karşılaştıkları sorunları araştırmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla rastgele seçilen 100 aile ve 100 çocukla yaptıkları anketlerden veriler elde

etmişlerdir. Anket verilerinin analizinde Pearson Korelasyon analizi kullanmışlardır. Araştırmalarının sonucunda göçebe çocukların hayvan yetiştirme faaliyetlerine katılım oranlarının yüksek olduğunu saptamışlardır. Çocukların sağlıkla ilgili risklerden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Göçebe hayvancılık faaliyetlerinin geleneksel bir meslek haline gelmesinde çocukların olumlu katkısının olduğunu belirtmişlerdir. Göçebe kültürün gelişmesi için eğitimin gerekli olduğunu savunmuşlardır.

Turan ve ark. (2015), Siirt ilinde bulunan mera ve otlak alanların durumu ile hayvancılık faaliyetlerini karşılaştırmayı amaçlamıştır. Siirt ilinde yaşanan ve hayvancılık faaliyeti ile uğraşan üreticiler ile yapılan anketler sonucunda mera ve otlak alanların işletmelerin kaba yem ihtiyacını karşılamada önem arz ettiği tespit etmişlerdir. Araştırma bulgularına göre mevcut mera alanlarını arttırmak için ıslah çalışmaları yapılması gerektiğini saptamışlardır.

Yener (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Konya ilinde süt sığırcılığı yapan aile işletmelerinde yeniliklerin benimsemesi ve yayılmasına etki eden faktörlerin belirlenmesini amaçlamıştır. Konya ilinde faaliyet gösteren ve süt sığırcılığı yapan işletmeler çalışmanın ana popülasyonunu oluşturmuş olup, popülasyonun tespitinde Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği kayıtlarından yararlanmıştır. Çalışmada, sağılan hayvan sayısının %51'ini oluşturan Ereğli, Çumra, Karapınar, Karatay ve Ilgın ilçeleri gayeli örnekleme yöntemine göre seçmiştir. Araştırmada kullanılan verileri, tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemine göre %95 güven sınırında %5 hata ile belirlenen 128 süt sığırcılığı işletmesinden anket yöntemi ile elde etmiştir. Araştırma alanında incelenen işletmelerin sermaye yapısı fonksiyonlarına göre sınıflandırılmış ve işletmeler ortalaması aktif sermaye, 1.704.417,56 TL olarak hesaplamıştır. Süt sığırcılığı işletmelerinin ekonomik faaliyetleri içerisinde, ortalama işletme başına; gayrisafi üretim değerini 435.992,28 TL, gayrisafi hasılayı 443.737,72 TL, saf hasılayı 107.124,24 TL, tarımsal geliri 128.961,34 TL ve toplam aile geliri 151.804,62 TL olarak hesaplamıştır. Araştırma alanında, süt sığırcılığı işletmelerinin yenilikleri benimseme düzeylerini etkileyen faktörlerin analizini yapmıştır. Analiz için öncelikle, üreticilerin yenilikleri benimsemelerinde etkili olduğu var sayılan 24 bağımsız değişkene faktör analizi yapılarak 7 değişken tespit edilmiş ve bu faktörler çoklu doğrusal regresyon modeline göre analiz etmiştir. 7 değişkenden 5'i istatistiki olarak anlamlı bulmuştur. Sonuçta, araştırma alanında üreticilerin yeni teknikleri benimsemelerinde etkili olan faktörlerden; işletmecinin eğitimi ve yeniliklerin takibini %1, diğer üreticilerden etkilenme durumu ve işletme geliri %10

önem düzeyinde pozitif yönde, görsel medya ve il/ilçe merkezine gitme durumu %1 önem düzeyinde negatif yönde anlamlı bulmuştur.

Yetim (2016), araştırmasında Erzurum ve çevresinde yaşayan Beritan aşiretinin konar-göçer yaylacılık faaliyetlerini incelemeyi amaçlamıştır. Aşiret bireylerinin anket çalışmasına katılmak istememesi nedeniyle gezi, gözlem ve görüşme metotlarıyla veriler elde etmiştir. Ekstansif hayvancılık faaliyetlerine elverişli olan Erzurum yayalarında yapılan hayvancılık faaliyetinin önemine değinmiştir. Bölgede yarı göçer ve göçer olmak üzere iki grup insanların yaşadığını belirtmiştir. Yaylalarda yaşayan ailelerin elektrik temini, temel ihtiyaçların karşılanması, eğitim, sağlık ve altyapı gibi sorunlarının olduğunu tespit etmiştir. yerleşik hayata geçmelerinde devletin teşvik edici çalışmalar yapması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Suriyeli mülteciler için Şanlıurfa ilinin Ceylanpınar ilçesinde kurulan kampların mülteciler ülkelerine döndükten sonra göçer aileler için tahsis edilebileceğini önermiştir.

Yıldız (2011), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Van ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin sorunların ortaya konulması ve çözüm önerilerinde bulunulmasını amaçlamıştır. Araştırma verilerini ise küçükbaş yetiştiriciliği yapan 168 işletme ile yapılan anketler sonucunda elde etmiştir. Anket sonuçlarına göre küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin ortalama yaşını 48.75 ve ailedeki toplam birey sayısını 9.68 olarak belirlemiştir. Yine çalışma verilerine göre işletme sahiplerinin %69'unun ilkökul mezunu olduğunu saptamıştır. Küçükbaş hayvan barınaklarının tamamının kapalı ağıl sisteminde olduğu ve işletmelerde aile çobanlığı yapıldığını belirlemiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletme başına düşen günlük süt veriminin 38-40 kg arasında olduğunu belirlemiştir. Ayrıca araştırmada yetiştiricilikte yaşanan en büyük sıkıntıların işletmelerin veterinerlik hizmeti almakta çektiği sıkıntılar, köyden kente göç ve genç nüfusun hayvan yetiştiriciliği yapmak istememesi işletme sahiplerinin bu işi bırakma noktasına gelmesine neden olduğu sonucuna varmıştır.

Yılmaz (2016), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada Hakkâri ili Yüksekova ilçesindeki küçükbaş hayvancılığın genel durumunu irdelemiştir. Hakkâri Yüksekova ilçesindeki işletmelerin genel özelliklerinin belirlenerek, bu işletmelerdeki sorunların ve bu sorunlara getirilecek çözümlerin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bu amaçla 10 köyde bulunan 350 işletme ile anket yapmıştır. Çalışma verilerine göre Yüksekova ilçesinde yaşayan yetiştiricilerin % 67.1'inin ilkökul mezunu, yaş ortalamasının 45.73 olduğu tespit etmiştir. Ayrıca Yüksekova ilçesinde yetiştiricilik yapan üreticiler yaklaşık 29-30 yıldır

küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Araştırma sonucunda Hayvan barınaklarının % 22.6'sının betonarme, % 41.7'sinin briketten yapılmış olduğunu, meraya bağlı olarak yetiştiricilik yapıldığı mera otlatma döneminin Nisan-Kasım ayları olduğunu tespit etmiştir. İşletmelerin % 98.0'inde ücretli çoban çalıştırılmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde yaşanan sıkıntıların çözümü için yetiştiriciler birliğinin daha çok eğitim düzenlemesi ve sürü büyüklüklerinin artırılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Yılmaz vd. (2014), çalışmalarında Denizli ve Isparta illerinde göçer şekilde küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapan ailelerin hayvancılık faaliyetlerini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmalarının materyalini 'Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Ülkesel Projesi'ne katıldığı tespit edilen 62 göçer aile ile yaptıkları anketlerden elde ettikleri veriler oluşturmuştur. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanmışlardır. Göçer küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin kontrol edilmediği ve faaliyet alanlarının organize edilmediğini tespit etmişlerdir. Göçer işletmelerdeki sorunların hayvancılık faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamışlardır. Ailelerin sağlık, eğitim ve sosyo-kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını önermişlerdir.

Yılmaz ve Coşkun (2017), çalışmalarında 2011 yılında yürürlüğe giren "Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik' uyarınca konar-göçerlerin otlatma sorunlarını tespit etmeyi ve çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamışlardır. Konya ve Mersin Orman Bölge Müdürlüğü alanlarında bulunan konar-göçerlerin yörelerindeki Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlıkları kayıtlarının yer aldığı verileri derlemişlerdir. Araştırmalarının sonucunda göçerlerin yol güzergâhlarının korunması ve kışlak alanları için uygun yerler belirlenmesi gerektiğini saptamışlardır. Otlatma alanlarına yönelik yapılacak planlamaların göçerlerin sosyo-kültürel ihtiyaçlarını da karşılaması gerektiğini belirtmişlerdir.

3. MATERYAL VE METOT

Bu araştırmada; Mersin ilinde keçi yetiştiriciliği yapılan tüm ilçeler araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırmanın ana materyalini kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerle yapılan anketler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2017-2018 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Ayrıca araştırmaya ait anket alışması Şubat- Nisan 2019 gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın ikincil veri kaynakları literatür taraması yapılarak elde edilmiştir. Bunun nedeni çalışmanın makro düzeyde bilgiler içermesidir. Bundan dolayı kapsamlı bir literatür taraması yapılarak çalışmaya materyal toplanmıştır. Toplanan veriler, Türkiye’deki keçi yetiştiriciliği ve alt kapsamda kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgiler vermektedir. Ayrıca ikincil kaynaklar Mersin İl ve İlçe Tarım ve Orman müdürlüğünden elde edilen verilere, TÜİK verilerine, KKYB den alınan verilere, kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili internet sitelerinden elde edilen bilgilere ve çeşitli yazılı belgelere dayanmaktadır.

3.1. Materyal

Mersin ilinde kıl keçisi miktarı 805526 baş olup, kıl keçisi yetiştiriciliğinde Türkiye’de 1.sıradadır. Mersin ilinde kıl keçisi üretimi tüm ilçelerde yapılmakla birlikte Toros dağı eteklerinde bulunan Silifke, Tarsus, Mut ve Erdemli İlçelerinde yetiştiriciliği daha fazladır.

Mersin iline bağlı kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinden fazla kıl keçisi varlığının 197 830 baş kıl keçisi ile Silifke ilçesine ait olduğu tespit edilmiştir (izelge 3. 1).

Çizelge 3. 1. Mersin ilinde kıl keçisi varlığı

İlçeler	İşletme sayısı	Toplam Kıl keçisi varlığı
Tarsus	571	122 958
Silifke	498	197 830
Mut	471	84 213
Erdemli	403	142 368
Gülnar	286	70 437
Toroslar	145	35 449
Anamur	141	43 881
Akdeniz	109	15 018
Aydıncık	101	31 479
Bozyazı	97	27 806
Çamlıyayla	81	42 331
Mezitli	55	15 686
Yenişehir	32	11 008
TOPLAM	2990	805 526

Kaynak: 2018 yılı TÜİK verileri

İşletmelerin belirlenmesinde örnekleme çerçevesinde İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri, Ziraat Odaları, Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliğinden elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında Mersin ilinde 2990 baş kıl keçisi yetiştiricisi olduğu belirlenmiştir.

3.2. Metot

Araştırma kapsamında 2990 işletme içerisinde anket yapılacak kıl keçisi işletme sayısının belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmıştır (Newbold, 1995).

$$n = \frac{N * p * (1 - p)}{(N - 1) * \sigma_p^2 + (p * (1 - p))} = 158$$

Fomülde;

n :Örnek hacmi

N: Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletme (2990 işletme) sayısı

p: Hayvancılık konusunda yeterli bilgi sahibi olan üreticilerin oranı (Maksimum örnek hacmine ulaşabilmek için 0.50 alınmıştır).

$$\sigma_p^2: \text{Varyansı ifade etmektedir } \sigma_p^2 = \left(\frac{r}{Z_{\alpha/2}} \right)^2$$

Burada %99 güven aralığında ve ortalamadan %10 sapma ile anket yapılacak örnek işletme sayısı 158 olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli istatistiksel analizlerden yararlanılmıştır. Amaçlara ulaşabilmek için kullanılan istatistiksel analizler (Çizelge 3.2) 'de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Çalışmanın amaçlarına göre uygulanan istatistikler

Amaçlar	Analiz Yöntemleri
Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin belirlenmesi	Tanımlayıcı Analiz
Kıl keçisi yetiştiricilerin gelir durumlarına göre işletme kaydı tutma oranlarının belirlenmesi	Ki-kare
Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin çoban desteği almalarında etkili olan değişkenlerin belirlenmesi	Ki-kare
Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin Hayvan gen kaynağı desteği almalarında etkili olan değişkenlerin belirlenmesi	Ki-kare

Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ve beklenen frekanslar arasındaki ilişkinin olumlu olup olmadığı temeline dayanır.

Ki-kare testinde, niteliksel olarak belirtilen veriler kullanılır. Ayrıca, ölçümle belirtilen sürekli değişkenler de belli bir dereceden az veya çok olarak nitelendirilerek Ki-kare testi uygulanabilir. Veriler, oranlar veya yüzdeler olarak ifade edilmişse testin uygulanması mümkün değildir.

Ki-kare testi, serbestlik derecesi (sd) ile karakterize edilir. Dağılımın ortalaması serbestlik derecesi ve varyansı ise sd'nin iki katına eşittir. Ki-kare değerleri, sıfır ile artı sonsuz arasında değerler alır. Dağılım; küçük sd'lerinde basık olmasına rağmen sd arttıkça normal dağılıma yaklaşır. Ki-kare dağılımı, sürekli bir dağılımdır.

Ki-kare dağılımı, genellikle iki bağımsız niteliksel kriteri test etmek için kullanılır. Sıfır hipotezi (H_0), iki kriterin bağımsız olduğunu; araştırma hipotezi (H_A) ise, iki kriterin arasında ilişki olduğunu ifade eder (Oktay,1990).

İki nitel değişkene ait gözlemler, rastgele n hacimli bir örnekle ele alınsın. Bir gözlemin seçimi, diğer gözlemin seçimini etkilemediği için gözlemlerin bağımsız olduğu söylenebilir. Söz konusu veriler, çapraz kategorilere dağılmış olsun.

$$B_{ij} = \frac{n_i \cdot n_j}{n}$$

İfadesi ile hesaplanır. B 'ler, bir deneyde belli bir tanıma göre gerçekleştirilmesi muhtemel olan frekanslardır. Eğer söz konusu farklar büyük ise, kriterler arasında bağımsızlığı ifade eden H_0 red edilecektir. Hesapla elde edilen Ki-kare değeri (χ_{hes}^2), ilgili sd'de Ki-kare tablosunda bulunan Ki-kare değeri (χ_{tab}^2) ile karşılaştırılır. Eğer, $\chi_{hes}^2 \geq \chi_{tab}^2$ ise H_0 red edilecektir. Aksi halde, H_0 kabul edilecektir. χ_{tab}^2 Değeri, saptanan yanılma olasılığı

(α) ve sd'ye göre Ki-kare tablolarından bulunur. Burada χ_{hes}^2 ,

$$\chi_{hes}^2 = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{(G_{ij} - B_{ij})^2}{B_{ij}} = \sum_{j=1}^c \sum_{i=1}^r \frac{G_{ij}^2}{B_{ij}} - n$$

ve serbestlik derecesi,

$$sd = (r-1)(c-1)$$

Eşitlikleri ile verilir Ki-kare testinde red bölgesi genellikle, sağ kuyrukta ve tek taraflı olarak uygulanmaktadır. Fakat varyans için Ki-kare testinde eğer çift taraflı veya sol kuyrukta ve tek taraflı H_A söz konusu ise çift taraflı veya sol kuyrukta ve tek taraflı red bölgesi uygulanır. Varyans ile ilgili aralık tahmininde de çift taraflı Ki-kare güven sınırları kullanılır (Güngör, Bulut 2008).

Araştırmada kullanılan veriler keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerle yapılan anketler sonucu elde edilmiştir. Anketler üreticilerle birebir görüşülerek tamamlanmış olup, 2019 yılı Şubat –Nisan ayları arasında tamamlanmıştır.

Anket soruları üreticinin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmeye ait bilgiler, kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgiler ve kıl keçisi yetiştiriciliği masraf ve gelirleri olmak üzere toplam dört bölümden oluşmaktadır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

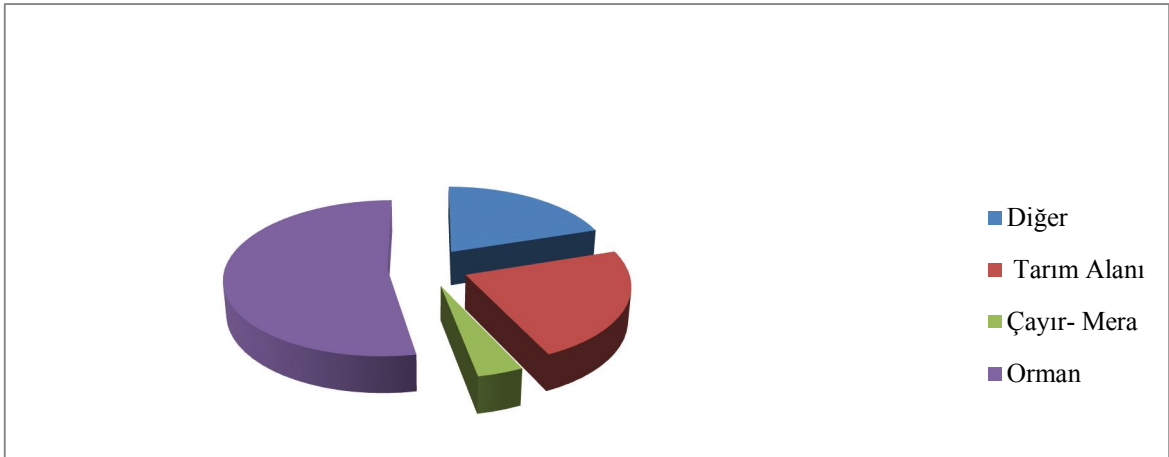
4. 1. Araştırma Yöresi İle İlgili Genel Bilgiler:

Mersin ili konumu itibariyle bir liman, ürün çeşitliliği ile tam bir tarım şehridir. Mersin ili Akdeniz kıyı şeridinde bulunan Adana, Antalya illerinden sonra en büyük 3. İl konumunda ve Türkiye'nin 11. büyük kenti olup, Türkiye'nin her yerinden özellikle de doğusundan yoğun göç alan bir şehir durumundadır.

Mersin iline bağlı olarak Akdeniz, Toroslar, Çamlıyayla, Mezitli, Yenişehir, Tarsus, Erdemli, Silifke, Mut, Aydıncık, Bozyazı, Gülnar ve Anamur ilçeleri bulunmaktadır. Mersin ili yüzölçümünün %87'si dağlıktır.

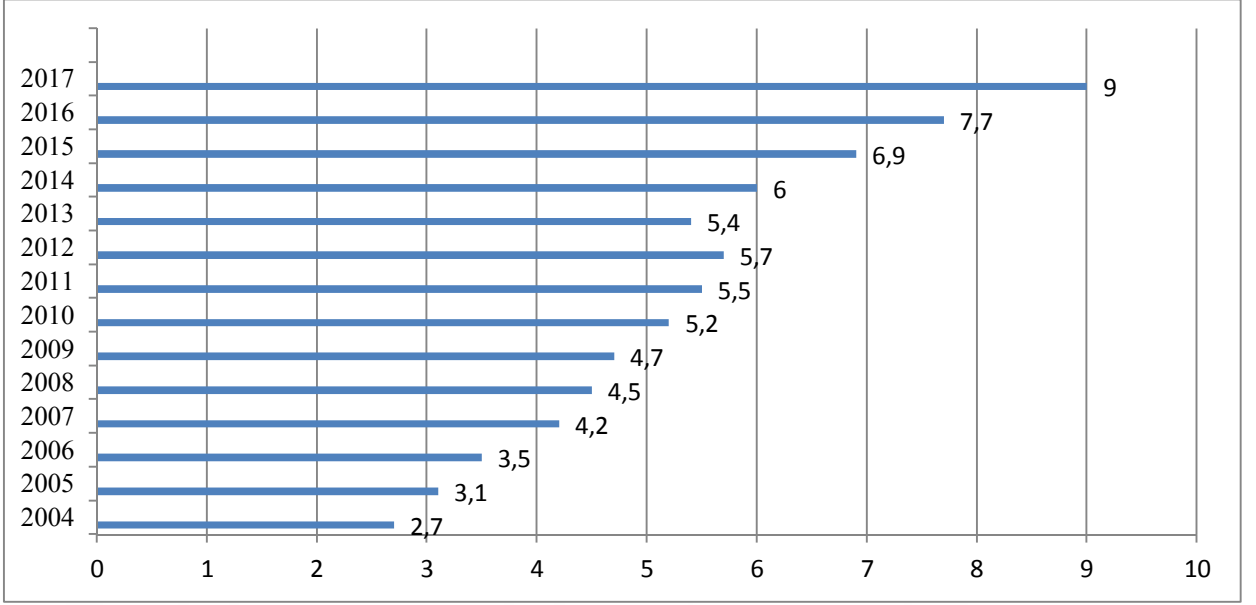
Mersin ili yaz aylarında aşırı sıcak ve nemli bir iklime sahip olup, kışları genellikle ılıman geçer ve Akdeniz iklimi hâkimdir. Yaz aylarında ortalama sıcaklık 28 °C'lerde ve nem ortalama %88'lerde seyretmektedir. İlin ekonomisi büyük ölçüde tarıma ve hayvancılığa dayalı olup, yaz-kış tarımsal üretim yapılabilmektedir. Ülkede en erkenci meyve ve sebze çeşitleri Mersin ilinde yetiştirilmektedir. Coğrafi olarak Toros Dağları eteklerinde kurulmuş olan Bölgede yaylak alanların çok olması küçükbaş mera hayvancılığı gelişmesinde etkin rol oynamaktadır.

Mersin ili 15 853 km² yüz ölçümüne sahip olup, 369 638 hektar tarım alanı, 60 008 hektar çayır-mera alanı, 840 470 hektar orman alanı, 315 184 hektar diğer arazi alanları bulunmaktadır (Şekil 4.1).

Şekil 4. 1. Mersin ili arazi dağılımı. Kaynak: 2018 yılı TÜİK verileri

Tarım sektöründeki ürün ve üretim çeşitliliği sayesinde Mersin İlinin Türkiye GSYİH katkısı yıllar itibariyle artmaktadır (Şekil 4. 2).

Şekil 4. 2. Mersin tarım sektörünün GSYİH' ya katkısı (Milyar TL). Kaynak: 2018 yılı TÜİK verileri

Mersin bir Akdeniz şehri ve liman kenti olması sebebiyle tarımda çeşitlilik bakımından oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Mersin ilinde tarımsal ürün çeşitliliğinin oldukça fazla olmasının yanı sıra bazı ürünlerin üretim miktarları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye ortalamalarına göre birinci sıradır. Mersin ilinin üretimde birinci olduğu ürünler ve üretim miktarları ürünlerde gösterilmiştir (Çizelge 4. 1).

Çizelge 4. 1. Mersin ilinin Türkiye ortalamasına üretimde birinci olduğu ürünler

Ürün	Üretim miktarı (ton)
Muz	254000
Çilek	124000
Şeftali	121000
Erik	49000
Yenidünya	9000
Harnup	7000
Limon	614000
Kıl Keçisi	755000

Kaynak: 2018 yılı TÜİK verileri

Mersin ilindeki hayvan yetiştiriciliğini incelendiğinde 2003-2017 yılları arasında değişim miktarları küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde %109'luk bir artış meydana geldiği göstermektedir (Çizelge 4. 2).

Çizelge 4. 2. Mersin ili hayvan varlığı

Hayvan Cinsi	Sayısı (Adet)		Değişim Oranı (%)
	2003	2017	
Koyun	225 055	566 180	151
Keçi	405 225	755 581	87
Toplam Küçükbaş	630 280	1 321 761	109
Sığır Saf Kültür	14 395	57 121	296
Sığır Kültür Melezi	52 985	54 273	2
Sığır Yerli-Diğer	5 275	3 656	-30
Manda	33	70	112
Toplam Büyükbaş	72 688	115 120	58
Fenni kovan	117 315	273 384	133
Kara Kovan	760	-	-
Toplam Kovan Say.	118 075	273 384	131
Toplam Tek Tırnaklı	10 765	2 616	-75
Yumurtacı Tavuk	780 150	1 650 882	111
Etçi (Broiler) Tavuk	12 582 700	17 107 445	35
Hindi, Ördek, Kaz	10 085	5 729	-43
Toplam Kanatlı Say.	13 372 935	18 764 056	40

Kaynak: 2018 yılı TÜİK verileri

4.2. Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Konusunda Genel Bilgiler

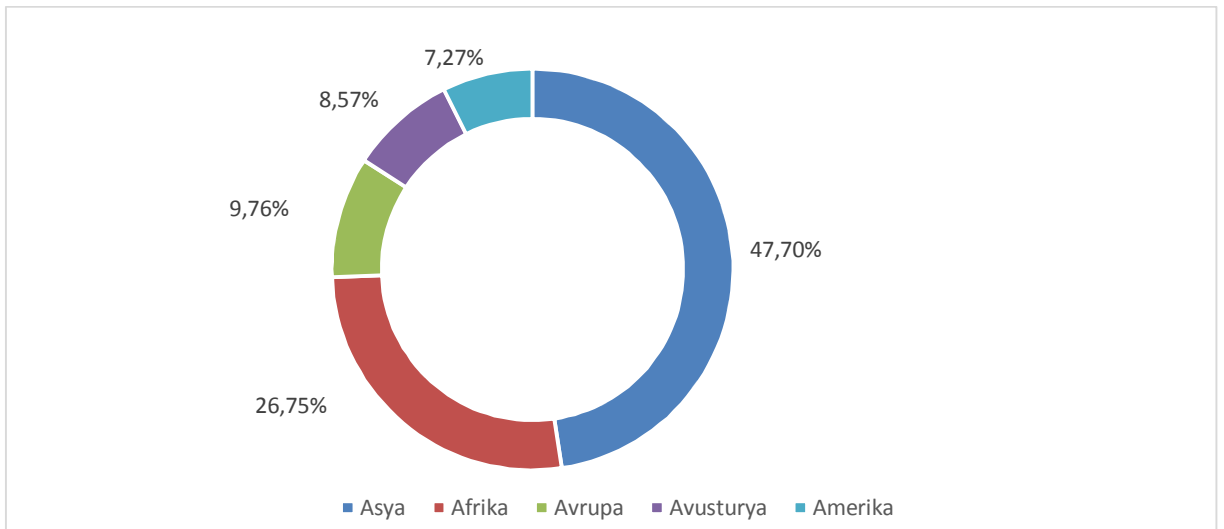
Hayvan yetiştiriciliğinin bir alt dalı olan küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinden elde edilen et, kıl, deri, yün ve yapağı gibi ürünler insan yaşamı için büyük öneme sahiptir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği sonucu elde edilen ve besin değeri yüksek olan et, süt, peynir gibi ürünler insan sağlığı için tüketilmesi gereken besinlerdendir. Hayvansal ürünlerin insanlar tarafından tüketiminin artırılması sağlıklı ve dengeli beslenmeyi etkileyen en önemli unsurdur. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği insanlığın ilk geçim kaynaklarından biri olmasının yanı sıra kırsal nüfus için bir istihdam kapısıdır. Küçükbaş hayvanlar koyun ve keçiler olarak iki grupta incelenir. Koyun ve keçi yetiştiriciliği dağlık ve tarıma elverişsiz alanlarda yapılabilmektedir. Çünkü koyun ve keçilerinin elverişsiz koşullara uyum sağlama yetenekleri oldukça yüksektir. Mera koşullarının iyi olmadığı

alanlarda bile yapılabilen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarında önemli role sahiptir (Işıl, 2002).

4.2.1. Dünyada Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Dünyadaki koyun sayısının 1 milyarın üzerinde olduğu, keçi sayısının ise neredeyse koyun sayısının yarısına denk geldiği görülmektedir. Küçükbaş hayvan sayıları dünya genelinde yıllara göre bir artış grafiği çizmektedir. Küçükbaş hayvan sayılarındaki değişim, ülke gelişmişliğine göre değerlendirildiğinde gelişmekte olan ülkelerde hayvan sayısının daha fazla olduğu saptanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde küçükbaş hayvan sayılarının fazla olmasının sebebi küçükbaş hayvanların uygunsuz koşullarda hayatta kalabilme ve maliyeti düşük yemlerle beslenebilme özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bazı gelişmiş ülkelerde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin istenilen düzeyde olmamasının sebebi mera alanlarının yetersiz olması, hayvancılıkla ilgili politikardan kaynaklanan sıkıntılar ve sürü yönetim elemanı bulmada yaşanan sorunlar olarak sıralanabilir (Günaydın, 2009).

ABD’de daha fazla et, İngiltere’de ise yün odaklı küçükbaş hayvansal üretim yapmaktadır. Hayvansal ürünlere olan talebi etkileyen en önemli unsurlar ülkelerin tüketim alışkanlıkları ve küçükbaş hayvan ırklarının özellikleridir. Dünyadaki Avustralya ve Yeni Zelanda 192 milyon baş hayvan varlığı ile birinci sıradadır. Avusturya’daki küçükbaş hayvan sayısı dünyadaki toplam küçükbaş hayvan varlığının %47.7’sine denk gelmektedir (Şekil 4. 3).

Şekil 4. 3. 1992-2010 Yılları Arasında Kıtalar Göre Küçükbaş Hayvan Dağılımı. Kaynak: MEVKA küçükbaş hayvancılık sektör raporu (2015)

4.2.2.Türkiye’de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği

Türkiye mevcut coğrafi yapısı ve mera alanlarının varlığı ile küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için uygun bir ülkedir (Alkan, 2010). Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği sonucu elde edilen et miktarı toplam et üretiminin %24.75’ini, toplam süt üretiminin %12.35’sini ve toplam deri üretiminin %63.18’ini karşılamaktadır. Türkiye küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda yüksek bir potansiyele sahip olmasına rağmen giderek hayvan varlığında azalma meydana gelmektedir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin Türkiye’deki tarihsel gelişimine bakıldığında 1980’li yıllarda hayvan sayılarında düşüş meydana geldiği görülmektedir.2010 yılında koyun varlığının 48.6 milyon dan 25.4 milyona, keçi varlığının ise 19 milyondan 6.5 milyona düştüğü belirlenmiştir. Bu verilerden yola çıkarak Türkiye’de küçükbaş yetiştiriciliği ile ilgili tedbirler alınmazsa hayvan varlığındaki bu azalma devam edecektir. Türkiye’de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği örgütsüz yapılanmadan dolayı istenilen seviyelere ulaşamamaktadır (Sezgin, 2006).

4.2.3.Mersin ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği

Mersin ilinde küçükbaş yetiştiriciliği tüm ilçelerde yapılmakla birlikte genel olarak Toros dağı eteklerindeki köylerde yaygındır. Bölgede küçükbaş hayvancılığı uzun yıllardır geleneksel olarak yapan üreticiler mevcuttur. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği genel olarak bölgenin et ihtiyacını karşılamak için yapılmaktadır. Mersin ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği 13 ilçede 5324 işletmede yaklaşık 1.5 milyon baş koyun ve keçi ile yapılmaktadır.

4.3. Keçisi Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Bilgiler

4.3.1. Türkiye’de keçi yetiştiriciliği

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin alt dalı olan keçi yetiştiriciliği tarıma elverişsiz alanlarda yapılabilme özelliği, yüksek süt verimi ve et kalitesinden dolayı gelişimi hem ekonomi hem insan sağlığı için önemli olan bir faaliyettir. Yetiştiricilik için oldukça uygun şartlara sahip olan Türkiye’de, keçi yetiştiriciliği kırsal alanlarda yaşayan üreticiler tarafından yaygın olarak yürütülen bir faaliyettir.

Kıl keçisi; Türkiye’deki zor iklim koşullarına dayanıklı olup, verimsiz meralarda yetişebilen ve orman köylerinde yetişebilen verimi yüksek önemli bir ırktır. Ülkedeki keçi varlığına göre yetiştiriciliği en çok yapılan keçi ırkı kıl keçisidir.

Ankara keçisi; Türkiye'nin Orta ve Güneydoğu kesimlerinde yetiştirilen bu keçi tiftik verimi açısından oldukça kıymetli bir ırktır (Işıl, 2002).

Kilis keçisi; Şam keçisi ile Kıl keçisinin melezi ve süt verimi oldukça yüksek bir ırktır. Kilis keçisi Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetiştirilmekte ve hayvan sayısı bakımından Türkiye sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır.

4.3.2. Mersin ilinde keçi yetiştiriciliği

Mersin ilinde keçi yetiştiriciliği uzun yıllardan bu yana yapılmaktadır. Keçilerin olumsuz çevre şartlarına kolay uyum sağlamalarından dolayı Mersin yöresinde yetiştiriciliği yoğun olarak yapılmaktadır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan keçi ırkları Kıl keçisi, Honamlı keçisi, Kilis keçisi, Halep keçisi, Saanen Keçisi olarak sıralanabilir (Işıl, 2002).

4.4.Kıl Keçisi Yetiştiriciliği İle İlgili Genel Bilgiler:

4.4.1.Türkiye'de kıl keçisi yetiştiriciliği

Her iklim koşuluna kolay uyum sağlayan kıl keçisi Türkiye'de en çok Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğun olarak yetiştirilmektedir. Ülkedeki toplam keçi varlığının yaklaşık olarak %96'lık kısmı kıl keçisidir. Kıl keçileri siyah, beyaz, kahverengi ve alacalı renkli olup, boynuzludur ve laktasyon döneminde 80-150 litre arasında süt verimine sahiptir. Kıl keçisi kıl ve süt üretimi yönünden oldukça verimli bir ırktır. Türkiye'de kıl keçisinin diğer bir adı karakeçidir. Kıl keçisi daha az masrafla küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmak isteyen üreticilerin ilk tercihidir. Kıl keçileri dağlık, yüksek kesimlerde otlayabildiğinden etlerinin tadı oldukça aromalıdır. Türkiye'de yetiştiriciliği yapılan kıl keçilerinin sütlerindeki yağ oranı oldukça yüksek olup, bebek mamasında kullanılmaktadır (Dellal, 2000).

4.4.2.Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği

Mersin ili, kıl keçisi hayvan varlığı bakımından Türkiye'de birinci sıradadır. Yetiştiriciliği büyük sürüler halinde yapılmakta olup, genellikle göçer ailelerin geçim kaynağıdır. Uzun yıllardır keçi yetiştiriciliği yapan göçer aileler için kıl keçisi yetiştiriciliği bir yaşam şekli haline gelmiştir. Kıl keçisinin etinden ve sütünden gıda ihtiyaçlarını karşılayan göçer aileler kıl keçisi kıllarından da zor şartlara dayanıklı kıl halılar

dokumaktadırlar. Keçi kıllarından dokunan çadırlar oldukça sağlam ve dayanıklıdır. Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletme sahipleri süt satımı yerine keçileri et ihtiyacını karşılamak adına satmayı tercih etmektedirler. Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliğinde meralardan yararlanılmaktadır. Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan aileler kışın kışlaklara çekilmekte yazın ise yaylalara çıkmaktadırlar. Bölgede bulunan toplam kıl keçisi işletme sayısı 2990 olup, 2018 yılı verilerine göre işletmelerdeki toplam hayvan sayısı 805526'dır (Gündüz ve Yüceer Özkul, 2017).

4.5. Mersin İlinde Göçer Hayat

Yörükler, atlı ve göçebe yaşamı yakın zamanımıza kadar devam ettiren bir Türk topluluğudur. Yörükler oldukça yardımsever ve hoşgörülü insanlardır. Yörükler şehir merkezine uzak dağlık bölgelerde yaşadığından yardımlaşma ve imece sistemi ile işlerini yapmayı çok iyi öğrenmişlerdir. Hayatlarını devam ettirmek için gerekli olan ihtiyaçları kendileri üretmek zorundadırlar. Yörükler hayvanlarından elde ettikleri süttten yoğurt, peynir, tereyağı yapar, kıllardan çadır, çorap, elbise yaparlar ve hayvan derisinden ayakkabı, çanta ve peynir muhafazası için tulum yaparlar. Her Yörük obası ekonomik bir birimdir. Yörükler özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına düşkün topluluklar olup, ev, bahçe ve tarla gibi yerleşik hayatta ihtiyaç duyulan gayrimenkullere meyil etmemişlerdir (Koçak, 2006).

Mersin-Arslanköy Yörüklerinin merada kalma süreleri otlakların durumu, iklim şartları ve çocukların okul zamanına göre değişmektedir. Yaz dönemlerinde yörük aileler hayvancılık faaliyeti ile uğraşmaktadırlar. Çadırlarını birbirlerini rahatsız etmeyecekleri şekilde konumlandıran yörükler buldukları yerde konaklama ücreti olarak hayvan başına ödeme yapmaktadırlar. Hayvancılık faaliyeti ile uğraşanlar yaylak ve kışlak arasında aktif rol üstlenmektedirler. Yörükler hayvansal ürünleri pazarlamada, ulaşım esnasında, konaklama aşamasında, yakacak odun bulma ve meraların yetersiz, yem fiyatlarının yüksek olmasından kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadırlar(Harunoğulları ve Polat, 2018).

Mersin İçel'de yaşayan ve son yörükler olarak bilinen Sarıkeçililer konar-göçer faaliyetlerini devam ettirmektedirler. Göçer hayat şartlarının zorluğundan ve ulaşım şartlarının elverişsiz olmasından dolayı yerleşik hayata geçmeyi istemektedirler. Sarıkeçili aşiretinin yaşlı üyeleri böyle bir talepte bulunmamasına rağmen çocukları sağlık ve eğitim alanında duydukları ihtiyaçtan dolayı yerleşik hayatın imkanlarının daha iyi olacağını düşünmektedirler (Karkın ve Oyan, 2015).

4.6.Bulgular

4.6.1. Üreticilerin sosyo- ekonomik özellikleri

Araştırma bölgesindeki üreticilerin %2.5'ini kadın üreticiler oluşturmaktadır. Üreticilerin yaş ortalamaları 44.63 yıl olarak hesaplanmıştır. Aile toplam birey sayısının ortalama 4.31 kişidir. Ailede hayvancılıkla uğraşan aile birey sayısı ise yaklaşık 3 kişidir. İşletmelerin aile tipi tarım işletmeleri olduğu değerlendirilmiştir.

Yıldız (2011), Van ili merkez ilçede küçükbaş hayvancılık faaliyeti ile uğraşan üreticilerin yaş ortalamasını 48.75 yıl olarak hesaplamıştır. Ayrıca aile birey sayısı ortalamasını 9.68 kişi olarak tespit etmiştir (Çizelge 4. 3).

Çizelge 4. 3. Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin sosyo-demografik özellikleri

Değişkenler	Üretici sayısı	%	
Cinsiyet	Kadın	4	2.5
	Erkek	154	97.5
	Toplam	158	100.0
Yaş (yıl) (ort: 44.63)	0-39	49	31.0
	40-49	61	38.6
	50 ve üzeri	48	30.4
	Toplam	158	100.0
Medeni durum	Bekar	9	5.7
	Evli	149	94.3
	Toplam	158	100.0
Aile toplam birey sayısı (ort: 4.31)	≤ 4 kişi	40	25.3
	5 + kişi	118	74.7
	Toplam	158	100.0
Ailede hayvancılıkla uğraşan birey sayısı (ort: 2.73)	1 kişi	95	60.1
	2+ kişi	63	39.9
	Toplam	158	100.0

Türkiye’de gelir düzeyi diğer sektörlere göre düşük meslek gruplarından biri olan çiftçilik mesleğinde üreticilerin sosyal güvenliğinin sağlanması 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu çerçevesinde Bağ-Kur tarafından

yürütülmektedir. Üreticilerin büyük bir çoğunluğu yeşil kart uygulamasından, ihtiyaçlarına bağlı olarak yürütülen doğrudan gelir ve tarım sigortaları destek programlarından faydalanmaktadır (Karadeniz, 2006).

Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin %2.5'inin sosyal güvencesi olmadığı, %8.9'unun sosyal güvencesinin SGK, %3.2'sinin yeşil kart olduğu saptanmıştır. Ayrıca üreticilerin önemli bir çoğunluğunun (135 kişi), diğer (destekleme vb. programlar) sosyal güvenlik reformlarından faydalandıkları tespit edilmiştir.

Üreticilerin %22.2'si okuryazar, %10.8'i okuryazar değildir. Ayrıca %53.8'lük oran ile ilkokul mezunlarının çoğunlukta olduğu, lise mezunlarının oranının %7.6, üniversite mezunlarının oranının ise %3.2 olduğu tespit edilmiştir.

Araç (2007), Diyarbakır merkez ve ilçelerinde keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin %73.6'sının ilkokul mezunu olduğunu hesaplamıştır. Diyarbakır genelinde araştırma yapılan işletmelerdeki üreticilerin sadece %4.8'inin lise mezunu olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4. 4).

Çizelge 4. 4. Üreticilerin sosyal güvence ve eğitim durumları

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Sosyal güvence durumu	Yok	4	2.5
	SGK	14	8.9
	Yeşil kart	5	3.2
	Diğer	135	85.4
	Toplam	158	100.0
Eğitim durumu	Okuryazar değil	17	10.8
	Okuryazar	35	22.2
	İlkokul	85	53.8
	Ortaokul	4	2.5
	Lise	12	7.6
	Üniversite	5	3.2
	Toplam	158	100.0

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak tarımsal faaliyetler de değişim ve gelişme göstermektedir. Tarım sektörü ülkelerin sosyo-ekonomik yapısı doğrultusunda önemini her koşulda korumaktadır. Türkiye'de tarımsal faaliyetler kapsamında %25'lik

paya sahip olan hayvancılık sektörü gelişmişlik ülkelerde %40 oranındadır. Hayvancılık sektörünün alt dallarından biri küçükbaş hayvancılıktır (Semerci ve Çelik, 2016).

İncelenen işletmelerde üreticilerin büyük çoğunluğu (%98.1) sadece küçükbaş hayvancılık faaliyeti ile uğraşmaktadır. Üreticilerin küçükbaş hayvancılık faaliyetinden elde ettiği gelir ortalaması 126.286 TL/ yıl olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4. 5).

Çizelge 4. 5. İşletmelerin tarımsal faaliyetleri ve gelir durumları

Değişkenler	Üretici sayısı	%	
Tarımsal faaliyetler	Bitkisel üretim	1	0.6
	Küçükbaş hayvancılık	155	98.1
	Büyükbaş hayvancılık	2	1.3
	Toplam	158	100.0
Gelir (TL/yıl) Küçükbaş hayvancılık ort: (126.286 TL/yıl)	≤ 99000 TL	63	39.9
	100000-1390000 TL	46	29.1
	140000 TL ve üzeri	49	31.0
	Toplam	158	100.0

Üreticilerin %43.7'sinin kıl keçisi yetiştiriciliği konusunda 28 yıldan daha az tecrübeye, %56.32'sinin 29 yıldan fazla tecrübeye sahip oldukları hesaplanmıştır. Üreticilerin %89.2'si kıl keçisi yetiştiriciliği dışında herhangi bir iş yapmamaktadırlar. Ayrıca ankete katılanların %50.6'sı 800 TL ve 800 TL'den az, %29.1'i 1000 TL ve 2000 TL arasında, %20.3'ü ise 2000 TL'den daha fazla kıl keçisi yetiştiriciliği dışında gelir elde etmektedirler (Çizelge 4. 6).

Çizelge 4. 6. Kıl keçisi yetiştiriciliğinde üreticilerin tecrübe süreleri ve yetiştiricilik dışındaki gelir durumları

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Kıl keçisi yetiştiriciliği tecrübesi	≤ 28	69	43.7
	29 +	89	56.3
	Toplam	158	100.0
Kıl keçisi yetiştiriciliği dışında farklı bir iş yapma durumu	Hayır	141	89.2
	Evet	17	10.8
	Toplam	158	100.0
Kıl keçisi yetiştiriciliği dışındaki yıllık toplam gelir (TL/Yıl)	≤ 800	80	50.6
	1000-2000	46	29.1
	2000 +	32	20.3
	Toplam	158	100.0

4.6.2. İşletmelerin özellikleri

Üreticilerin yan gelir olarak yılda en fazla mezbahada kesimi yapılan oğlaktan (85152 TL), kurbanlık satışından (65690 TL), tüccara satılan oğlaktan (62910 TL), kıl satışından (36500 TL) kazanç sağladıkları hesaplanmıştır (Çizelge 4. 7).

Çizelge 4. 7. Kıl keçisi yetiştiriciliğinden sağlanan gelir

Ürünler	Miktar	Birim Fiyat	Değer (TL/yıl)
Kurbanlık satışı	65.95	1063	70104
Mezbahada kesimi yapılan oğlak	101.63	668.22	67911
Tüccara satılan oğlak	71.07	467	33189
Hayvan gen kaynakları desteği	1	200	200
Damızlık teke satışı	69	180.39	12446
Damızlık keçi satışı	102	63.39	6465
Anaç koyun-keçi desteği	1	25	5.685
Peynir	88.50	22.8	20178
Süt	54.60	4.10	22386
Gübre	83	0.05	415
Genel toplam	637. 75	2693. 95	643 988

Kaynakların ekonomik etkinliğinin sağlanması ve verimli bir şekilde kullanılması için kayıt tutmak önemlidir. Türkiye’deki tarımsal işletmelerde düzenli kayıt tutulması hayvansal üretimin ülke çapında ve gelecekte belirlenen hedeflere ulaşılmasında önemli bir rehber niteliği oluşturmaktadır. Ayrıca ülke ekonomisinin ihracat yoluyla artırılmasında hayvancılık faaliyetlerinde tutulan kayıtlar etkin bir role sahiptir (Aydın, 2009).

İncelenen işletmelerde kayıt tutmayan üreticilerin oranı %67.1 olarak hesaplanmıştır. Üreticilerin %50.0’sinin kayıt tutmayı bilmediği, %25.9’unun diğer nedenlerden (zaman vb.) dolayı kayıt tutmadığı saptanmıştır (Çizelge 4. 8).

Çizelge 4. 8. Kıl keçisi yetiştiriciliği işletmelerinde kayıt bilgileri

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Kayıt Tutma durumu	Hayır	106	67.1
	Evet	52	32.9
	Toplam	158	100.0
Kayıt tutmama nedenleri	Alışkanlığım yok	38	24.1
	Tutmayı bilmiyorum	79	50.0
	Diğer nedenler	41	25.9
	Toplam	158	100.0

2001 yılında 24615 sayılı kanun ile yürürlüğe giren Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birlikleri üreticilerin kendi aralarında örgütlenmelerinde ve verimi yüksek hayvanların yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Hayvanların sağlık işlemlerinin ve sigorta kayıtlarının yapılmasını planlamaktadırlar. Birliğe üye olan üreticilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında, yetiştiricilik konusunda eğitim almalarında ve elde edilen hayvansal ürünlerin pazarlanmasında çalışmalar yapmaktadırlar (Gürsoy, 2009).

Devlet desteklemeleri ve üreticilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan tarımsal kalkınma kooperatifleri önemli tarımsal faaliyetler hizmetleri yürütmektedir. Özellikle üreticilerin tarımsal gelirlerinin artmasında doğrudan bir etkisi bulunmaktadır (Kınıklı, 2017).

Üreticilerin %72.8’inin tarımsal kooperatiflere üye olmadığı, %93.0’ünün koyun-keçi yetiştiricileri birliğine üye olduğu saptanmıştır. (Çizelge 4. 9).

Kır (2010), Konya ili Karapınar ilçesinde faaliyet gösteren küçükbaş hayvancılık işletmelerindeki üreticilerin %90.7'sinin kooperatife üye olmadığını tespit etmiştir

Çizelge 4. 9. Üreticilerin tarımsal kooperatiflere ve koyun-keçi yetiştiriciliği birliklerine üyelik durumları

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Tarımsal kooperatiflere üye olma durumu	Hayır	115	72.8
	Evet	43	27.2
	Toplam	158	100.0
Koyun-keçi yetiştiricileri birliğine üye olma durumu	Hayır	11	7.0
	Evet	147	93.0
	Toplam	158	100.0

Tarım ve orman bakanlığı tarafından yürütülen hayvancılık desteklemelerinden anaç koyun-keçi desteklemeleri damızlık koyun-keçi yetiştiricileri birliğine ve hayvan kayıt sistemlerine (TürkVet-KKKS) üye olan yetiştiricilere verilmektedir. Bakanlığın şartlarını sağlayan işletmelerdeki 15-90 ay yaş arasındaki dişi hayvan başına 25 TL destek ödemesi yapılmaktadır. 250 ve 250'den daha fazla küçükbaş hayvanı olan işletmelere 5000 TL/İşletme çoban desteği verilirken küçükbaş hayvanlara şap ve brucellosis aşı desteği 0.50 TL/Baş olarak verilmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019).

Üreticilerin %94.3'ü kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili desteklemelerden yararlanmaktadır. Desteklerden yararlanmayan 17 üreticinin ise %7.0'sinin desteklemeleri yetersiz bulunduğu hesaplanmıştır. Ayrıca üreticilerin %38.9'u çoban desteği ve %28.9'u hayvan gen kaynakları desteği almaktadır (Çizelge 4. 10).

Çizelge 4. 10. Üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma durumu

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili desteklemelerden yararlanma durumu	Hayır	17	10.8
	Evet	141	89.2
	Toplam	158	100.0
Desteklerden yararlanmama nedenleri	Yeterli bulmuyorum	11	7.0
	Formalitesi uzun	6	3.8
Yararlanılan destekler	Çoban desteği	58	38.9
	Hayvan gen kaynakları	43	28.9
	Anaç koyun-keçi desteği	158	100

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin %25.3'ünün kamuya bağlı görev yapan veteriner hekimlerden %16.5'inin komşu ve akrabalarından %14.6'sının muhtardan ve yine %14.6'sının ziraat mühendislerinden teknik bilgi desteği aldığı tespit edilmiştir. Üreticilerin kamu ve özel kurumlarla görüşme sıklığı yıl içinde ortalama 23.46 gün olarak hesaplanmıştır.

Demir ve Yavuz (2010), KAB bölgesinde (Erzincan, Bayburt, Erzurum, Ardahan, Kars, Ağrı, Iğdır) hayvancılık faaliyeti ile uğraşan işletmelerdeki üreticilerin %36.8'inin bilgi kaynağının komşu ve akrabalar olduğunu tespit etmişlerdir (Çizelge 4. 11).

Çizelge 4. 11. Kıl keçisi yetiştiriciliği konusunda teknik bilgi alınan kaynaklar

Değişkenler	Üretici sayısı	%	
Üreticilerin teknik bilgi desteği aldığı kaynaklar	Özel çalışan veteriner	13	8.2
	Kamuda görevli veteriner	40	25.3
	Ziraat mühendisi	23	14.6
	Komşu-akraba	26	16.5
	Muhtar	23	14.6
	Diğer	33	20.9
	Toplam	158	100.0
Kamu ve özel kurumlarla görüşme sıklığı (kez/yıl) ort:23.46	≤ 22	90	57.0
	23 +	68	43.0
	Toplam	158	100.0

Kitle iletişim araçları ve internet bilginin düşük maliyetli ve hızlı bir şekilde alıcıya ulaşmasını sağlamaktadır. Zamanla bilgi toplumu haline gelen ülkelerin başarılı olmasında iletişimin sağlam ve güvenilir yapılması haberleşme araçlarının önemini artırmıştır (Arklan ve Taşdemir, 2008).

Araştırma bölgesindeki üreticilerin %15.2'sinin televizyondan, %13.3'ünün ziraat odalarından, %12.7'sinin internetten, %10.1'inin komşu ve akrabalarından kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili bilgi edindiği tespit edilmiştir. Üreticilerin yetiştiricilik konusunda güncel haberlere ulaşmada yararlandıkları kaynakların dağılımı değerlendirildiğinde sağlam ve güvenilir bilgiye ulaşmalarında önemli bir kaynak olabilecek kooperatif ve birliklerden yeteri kadar faydalanamadıkları belirlenmiştir (Çizelge 4. 12).

Konya ili Karapınar İlçesi küçükbaş hayvancılık işletmelerinde çalışan kadınların bölgeye ulaşım düzeyleri ve yayım yaklaşımları incelenmiş olup, televizyon ve radyodan

bilgi edinme durumu ile ilgili verilere yer verilmiştir. Araştırmada üreticilerin % 85.19' u televizyondan, % 14.81'i televizyondan ve radyodan bilgi temin etmektedir. Ayrıca araştırma verilerine göre sadece radyodan herhangi bir bilgi öğrenen işletme tespit edilmemiştir (Kır, 2010).

Çizelge 4. 12. Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili güncel haberlere ulaşmada en fazla kullandıkları kaynaklar

Haberleşme Kaynakları	Üretici sayısı	%
Kısa mesaj (SMS)	10	6.3
E-posta	4	2.5
Televizyon (TV)	24	15.2
Radyo	11	7.0
Ziraat Odaları	21	13.3
Alışveriş yapılan firmalar	9	5.7
Komşu-akraba	16	10.1
Kooperatif ve birlikler	15	9.5
İnternet	20	12.7
Muhtar, Önder çiftçi	14	8.9
Diğer	14	8.9
Toplam	158	100.0

4.6.3. İşletmelerin hayvansal üretimine ait bilgiler

İşletmelerdeki küçükbaş hayvan cinsleri ortalama 1350 baş koyun, 1068 baş keçi, 1519 baş teke ve 624 oğlak olduğu saptanmıştır. Toplam hayvan varlığı ise ortalama 4561 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4. 13).

Çizelge 4. 13. İşletmelerin kıl keçisi varlığı

		Baş	Katsayı*
Kıl Keçisi Varlığı (Yaş sınıflandırmasına göre)	0-6 ay	215.81	0.10
	7 ay-1 yaş	0.13	
	1-2 yaş	2.19	
	2 yaş +	242.52	
Toplam kıl keçisi varlığı		460.65	

*(Erkuş vd., 1995)

İncelenen işletmelerdeki keçi satış fiyatının yıllık ortalama 231.684 TL, Oğlak satışının 113.675 TL Teke satışının ise 198.62 TL olduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 14).

Araç (2007), küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapan Diyarbakır işletmelerinde toplam küçükbaş hayvan satış fiyatından sağlanan gelirin işletme başına ortalama 6.588.66 TL olduğunu hesaplamıştır.

Çizelge 4. 14. İşletmedeki küçükbaş hayvanların satış değeri (TL/baş)

Hayvan nev'i	İşletme sayısı	Ortalama (TL)	Std. Sapma
Koyun	4	71675.0	51025.70
Keçi	158	231684.56	13608.40
Teke	158	19862.97	17033.67
Oğlak	158	133675.54	90458.75

Yıl içinde doğum, ölüm ve satışlardan kaynaklı faktörlerden dolayı küçükbaş hayvan cinslerinin sayısında değişim olmaktadır. İşletmelerde yıl içinde satışı yapılan keçilerin ortalama 30.68 baş olduğu ve en fazla oğlak satışı (122.18 baş) yapıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 15).

Yüksek döl verimi olmayan kıl keçileri bir doğumda bir oğlak vermektedir. Laktasyon verimleri 180 gün ile 235 gün arasında değişmekte olup süt verimleri 100-130 kg arasındadır (MEGEP, 2013).

Çizelge 4. 15. Küçükbaş hayvan varlığının yıl içinde satılan miktarları

Hayvan nev'i	Ortalama(Adet/yıl)
Keçi	30.68
Teke	7.17
Oğlak	122.18

Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan göçer aileler tek yönlü olup sadece hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Yerleşik hayta geçen göçerler ise tarım, hayvancılık ve memuriyet gibi üç farklı dalda geçimlerini sağlama çalışmaktadırlar. Ayrıca göçer ailelere yeteri kadar destek verildiğinde yerleşik hayata geçmek istemektedirler (Koçak, 2006).

Üreticilerin %70.3'ünün göçer durumda, %26.6'sının ise yerleşik durumda yetiştiricilik faaliyeti yaptıkları saptanmıştır (Çizelge 4. 16).

Çizelge 4. 16. Üreticilerin yerleşim durumu

Yerleşim Durumu		Üretici sayısı	%
	Göçer	111	70.3
	Yarıgöçer	5	3.2
	Yerleşik	42	26.6
	Toplam	158	100.0

Ahşap ve tuğla yapılarına oranla basınç dayanımı daha güçlü olan betonarme yapılar kolay işlenmekte ve şekil almaktadırlar. Ayrıca çıkabilecek yağış risklerine karşı daha dayanıklı bir bina yapısıdır. Kullanım ömrünün uzun olması, bakım, onarım işlemlerinin az olması ve kullanılan ana malzemesi gereği ekonomik olması nedeniyle daha yaygın tercih edilmektedir (Coşkun, 2017).

İşletmelerde bulunan konutların %84.8'inin betonarme, ağılların %38.0'inin ahşap, samanlıkların %66.5'inin ve yem depolarının %64.6'sının betonarme yapıda olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 17).

Çizelge 4. 17. Yerleşik olarak faaliyet gösteren işletmelerin bina yapıları

Bina Tipi	Gereçlerine göre binalar	İşletme sayısı	%
Konut	Çadır	9	5.7
	Beton	134	84.8
	Ahşap	15	9.5
Ağıl	Çadır	44	27.8
	Beton	54	34.2
	Ahşap	60	38.0
Samanlık	Çadır	6	3.8
	Beton	105	66.5
	Ahşap	47	29.7
Yem deposu	Çadır	35	22.2
	Beton	102	64.6
	Ahşap	21	13.3

İşletmelerdeki konutların ortalama yaşı yaklaşık 18 yıl ve kapasitesi ortalama 90.84m², ağılların ortalama yaşı yaklaşık 23 yıl ve kapasitesi ise 291.25 m², samanlıkların ortalama yaşı yaklaşık 24 yıl ve kapasitesi 28.75 m², yem depolarının ise ortalama yaşı yaklaşık 22 yıl ve kapasitesi 17.26 m² olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4. 18).

Çizelge 4. 18. Yerleşik işletmelerdeki binaların yaş ve kapasiteleri

Değişkenler		Ortalama	Std. Sapma
Konut	Yaş	17.94	11.525
	Kapasite	90.84	41.368
Ağıl	Yaş	22.21	11.241
	Kapasite	291.25	154.811
Samanlık	Yaş	23.75	5.825
	Kapasite	28.75	31.820
Yem deposu	Yaş	21.78	11.573
	Kapasite	17.26	14.280

İncelenen işletmelerin her birinde ortalama 1.01 adet traktör, Ortalama 1.01 adet römork ortalama 1.07 adet pulluk ve ortalama 1.05 adet su tankeri olduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 19).

Çizelge 4. 19. İşletmelerin alet-ekipman varlığı

Alet ve Makinalar*	İşletme sayısı	Ortalama	Std. Sapma
Traktör	127	1.01	0.089
Römork	122	1.01	0.091
Pulluk	145	1.07	0.254
Su tankeri	118	1.05	0.469

*Her bir önermeye birden fazla cevap verilmiştir.

İşletmelerdeki traktörlerin ortalama yaşı yaklaşık 19 yıl ve kapasitesi ortalama 54.33 ton, römorkların ortalama yaşı yaklaşık 18 yıl ve kapasitesi 3.16 ton, pullukların ortalama yaşı 28.50 yıl, su tankerlerinin ise ortalama yaşı 16.02 yıl ve kapasitesi ise ortalama 3.21 ton olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4. 20).

Çizelge 4. 20. İşletmelerdeki alet ve makinaların yaş ve kapasiteleri

Alet ve Makinalar		Ortalama	Std. Sapma
Traktör	Yaş	18.72	14.711
	Kapasite	54.33	7.5545
Römork	Yaş	17.75	12.712
	Kapasite	3.16	0.3716
Pulluk	Yaş	28.50	19.092
Su tankeri	Yaş	16.02	9.1902
	Kapasite	3.21	2.4956

Üreticilerin %77.2'sinin kıl keçilerini kendi işletmelerinden ve %8.9'unu ise merkez ilçeden temin ettiği saptanmıştır.

Keçi ağlarının planlanmasında hayvan anatomisine uygunluk durumu ve ekonomik olmasına dikkat edilmektedir. İyi havalandırma ve sıcaklık koşullarına sahip olmayan bir ağıl barınağının keçilerin bakımında etkisi büyüktür. Rüzgar ve yağmur-sel sularının olumsuz etkisine maruz kalınmaması açısından ağların konumlandırılmasında arazinin yapısına dikkat edilmelidir (MEGEP, 2015).

Üreticilerin %74.1'i kıl keçilerini yarı açık ağıllarda, %19.0'u ise açık ağıllarda muhafaza etmektedirler. Açık ve yarı açık ağıl tiplerinin tercih edilmesinde araştırma bölgesinde Akdeniz ikliminin olmasının etkili olduğu değerlendirilmiştir (Çizelge 4. 21).

Çizelge 4. 21. Kıl keçilerinin temin edildiği yer ve ağılda muhafaza durumu

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Temin edildiği yer	Merkez ilçe	14	8.9
	Yakın ilçe	11	7.0
	İl dışı	11	7.0
	Kendi işletmesi	122	77.2
	Toplam	158	100.0
Ağılda muhafaza durumu	Açık ağıl	30	19.0
	Kapalı ağıl	11	7.0
	Yarı açık ağıl	117	74.1
	Toplam	158	100.0

Erkek ve dişi kıl keçileri genellikle siyah renktedir ve beyaz, gri, kahverengi olanları da bulunmaktadır. Erkek ve dişi kıl keçilerinin her ikisi de boynuzludur. Erişkin durumdaki erkek kıl keçileri ortalama 65-90 kg arasında iken, dişi kıl keçileri ortalama 45-65 kg canlı ağırlığa sahip hayvanlardır (Et ve Süt Kurumu, 2018).

İşletmelerde bulunana dişi kıl keçilerinin ortalamalarının toplamının 534.3 baş, erkek kıl keçilerinin ortalamalarının toplamının ise 136.7 baş olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 22).

Çizelge 4. 22. İşletmelerdeki kıl keçilerinin dişi ve erkek sınıflandırması göre varlığı

Kıl Keçileri		İşletme sayısı	Ortalama
Dişi	0-6 ay	152	110.51
	7 ay-1 yaş	1	10.0
	1-2 yaş arası	2	173.0
	2 yaş ve üzeri	151	240.79
Erkek	0-6 ay	152	113.82
	7 ay-1 yaş	1	10.00
	2 yaş ve üzeri	152	12.88
Toplam		155	671

Keçilerde yavrulama oranı keçi başına yılda 1.4 oğlak olarak hesaplanmaktadır. Fakat bu oran keçi ırklarına bağlı olarak değişim göstermektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018).

İncelenen işletmelerdeki kıl keçilerinin yavrulama yaşının ortalama 2.00 yaş, yıllık doğum yapan kıl keçilerinin ortalama 237.14 baş olduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 23).

Çizelge 4. 23. Kıl keçilerinin yavrulama yaşı ve yıllık doğum yapan hayvan sayısı

Değişkenler	Ortalama	Std. Sapma
Kıl keçilerinin yavrulama yaşı	2.00	0.000
Yıllık doğum yapan kıl keçisi (baş)	237.14	130.573

Yem tipine göre seçilmiş hayvan cinslerinin merada otlatılması otlatma işleminin başarılı olmasında ve verimi yüksek hayvansal ürünlerin elde edilmesinde önemli bir payı bulunmaktadır. Yetiştiricilerin merada bulunan bitkiler içerisinde bazı bitkileri hayvanlarına öncelikli olarak otlatmaları gerekmektedir. Hangi bitkilerin tercih edilmesi gerektiği üreticiler açısından zor bir süreçtir. Bitki türlerinden biri olan çalılar keçiler tarafından tüketilmektedir. Keçiler için en uygun mera alanları engebeli arazilerdir (Ekiz, 2017).

Mera ve otlak alanlar kıl keçilerinin kaba yem ihtiyacını karşılamak için gereklidir. Fakat mevcutta ekilen yem bitkileri ve mera alanları ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Kıl keçilerin et ve süt verimlerinin artması için yem bitkisi ekiminin desteklenmesi, mera ıslah çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir (Turan ve ark., 2015).

İşletmelerin %96.2'sinin kendilerine ait mera ve otlak alanı bulunmadığı, köy kullanımına ait mera ve otlaklardan faydalanan işletmelerin oranının %92.4 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca keçilerini yaylaya çıkaran işletmelerin oranı da %92.4 olarak saptanmıştır (Çizelge 4. 24).

Çizelge 4. 24. Mera-otlak ve yayla alanlarına yönelik bilgiler

Üreticilerin		İşletme sayısı	%
İşletmenin otlak alanının bulunma durumu	Hayır	152	96.2
	Evet	6	3.8
	Toplam	158	100.0
Köy kullanımına ait mera ve otlaklardan yararlanma durumu	Hayır	12	7.6
	Evet	146	92.4
	Toplam	158	100.0
Keçilerin yaylaya çıkma durumu	Hayır	12	7.6
	Evet	146	92.4
	Toplam	158	100.0

Keçiler sabah ve akşam arasında 10 saatlik ara verilere günde iki defa sağılmalıdır. Soğuk ve sert kış aylarında sabah yapılan sağım işlemleri daha geç saatlerde, sıcak havalarda ise sabah sağımları daha erken saatlerde yapılmalıdır. Hayvanların bakım işlemlerinde öncelikle beslenme ihtiyaçlarının karşılanmış olması, hastalıklı hayvanların seçilmesi gibi faktörlere dikkat edilmeli daha sonra ise bakım yapılacak çevrenin dezenfekte edilmiş olmasına özen gösterilmelidir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018).

Keçilerde kirkım işleminde kıl elde edilmesinin yanı sıra hayvanın sağlıklı olması amaçlanmaktadır. Kış aylarında hayvanda bulunan kıllar ısı dengesini sağlasa da yaz aylarında ısı dengesinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Kirkım işlemleri yaz aylarında ve ilkbahar aylarında yapılmaktadır (Anonim,2015).

Hayvanların yaylada kalma süreleri ortalama 4.36 ay, merada kalma süreleri ortalama 213.27 gün, yemleme süreleri günde ortalama 2 saat, bakım süreleri günde ortalama 3.02 saat, sağım süreleri günde ortalama 2.81 saat olarak hesaplanmıştır. İşletmelerde kirkım zamanı yılda bir ay yapılırken kirkım süresi ortalama 11.78 dakikadır (Çizelge 4. 25).

Çizelge 4. 25. Kıl keçilerinin bakım ve sağım sürelerine yönelik bilgiler

Değişkenler	Ortalama	Std. Sapma
Yaylada kalma süresi (yıl/ay)	4.36	1.685
Merada kalma süresi (gün/yıl)	213.27	77.746
Yemleme süresi (gün/saat)	2.00	0.683
Bakım süresi (gün/saat)	3.02	1.110
Sağım süresi (gün/saat)	2.81	0.788
Kırkım zamanı (yıl/ay)	1.03	0.341
Kırkım süresi (saat/dakika)	11.78	4.201

Yetiştiricilik faaliyeti yapılan işletmelerde teknolojinin kullanılması ve etkili bir işletme yönetiminin sağlanmasında çiftçi eğitimleri önemlidir. Özellikle kırsal bölgedeki üreticilerin teknoloji kullanımları ve işletme yönetimleri konularında eğitim almaları gerektiği saptanmıştır. Üreticilerin dünyadaki gelişim ve değişim hızına adapte olmaları eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ile doğru orantılıdır. Yayım eğitimlerinin üreticilere aktarılmaması üreticilerin gelişmesinde en büyük engeldir (Erengil vd., 2010).

Üreticilerin %96.8'inin kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları, %95.6'sının ise yetiştiricilik konusunda olası bir eğitime katılmak istedikleri tespit edilmiştir. Üreticilerin %84.8'inin yetiştiricilik faaliyetinden memnun olduğu belirlenmiştir. Olası desteklemelerle işletmesindeki kıl keçisi varlığını artırmayı isteyen üreticilerin oranı ise %36.7 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4. 26).

Çizelge 4. 26. Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili eğitimlere katılma durumu ve yetiştiricilik faaliyetlerine yönelik bilgiler

Değişkenler		Üretici sayısı	%
Kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili eğitimlere katılma durumu	Hayır	153	96.8
	Evet	5	3.2
	Toplam	158	100.0
Kıl keçisi yetiştiriciliği eğitimleri olduğunda katılmak isteme durumu	Hayır	7	4.4
	Evet	151	95.6
	Toplam	158	100.0
Kıl keçisi yetiştiriciliği faaliyetinden memnun olma durumu	Hayır	24	15.2
	Evet	134	84.8
	Toplam	158	100.0
Olası desteklemelerle kıl keçisi sayısını artırmayı düşünme durumu	Hayır	100	63.3
	Evet	58	36.7
	Toplam	158	100.0

4.6.4. İşletmelerin karşılaştıkları sorunlar

Türkiye’de küçükbaş hayvancılık işletmeleri küçük ölçekli yapıdadır. Bu işletmelerde sınırlı girdi temini ile üretim yapıldığı ve ürünlerin pazarlanmasında imkânının yetersiz olduğu değerlendirilmiştir (Altındağ ve Hekimoğlu, 2017). Hayvancılık sektöründeki en önemli sorun pazarlama sorunudur (Ankara Ticaret Borsası, 2003).

Türkiye’de mera alanlarının 1940 yılından bu yana daraldığı tespit edilmiştir. Son yıllarda meraların imara açılması ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasıyla mera alanları rant amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle büyükşehirlerle ilgili düzenlemelerin kır-kent ayrımının kalkmasına ve meraların sahipsiz kalmasına neden olduğu değerlendirilmiştir (Yıldırım, 2015).

Türkiye’de yem bitkileri üretiminin tekniğine uygun yapılmaması ve üretimin yetersiz olması küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde yem temini sorununu ortaya çıkarmaktadır. Hayvanların beslenmesinde en önemli ve yüksek kaliteli yem bitkileri yonca, korunga ve fiğdir. Ancak bu yem bitkilerinin üretilmesine ve hayvanlara verilmesine yeteri kadar önem verilmemektedir (MEGEP, 2013).

Üretim aşamasında işletmelerin %32.9'u yem temini, %30.4'ü teknik bilgi eksikliği, %26.6'sı mera alanlarının yetersizliğinden kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Pazarlanma aşamasında ise işletmelerin %46.8'inin örgütlenme yetersizliğinden dolayı sorun yaşadığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 27).

Keçilerde kelebek hastalığı olarak bilinen Distomatosis hastalığı özellikle soğuk kış havalarda kötü beslenme ve yetersiz bakım yapılmasından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Hastalığın ilerlemesi ölüme sonuçlanmaktadır (Adana Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği, 2017).

Bazı mikroorganizmalar keçilerin meme kanalından giriş yaparak mastitis hastalığına neden olmaktadır. Mastitis hastalığının tedavisinde öncelikle farklı hastalıkların belirtisi şeklinde ortaya çıkıp çıkmadığı belirlenmelidir (Yavuz, 2019). Brucellosis hastalığı Brucella bakterilerinin neden olduğu hayvanlardan insanlara da bulaşabilen ve küçükbaş hayvanlarda yavru atmaya neden olan bir hastalıktır. Süt verimini azaltması, hayvanlarda kısırlığa yol açması, tedavisinin masraflı olması ve uzun sürmesinden dolayı en zararlı hastalıktır (Ceylan vd., 2003). Şarbon ya da dalak adıyla yaygın olan Anthrax hastalığı insanlarda da karaçiban olarak görülmektedir. Memeli hayvanların çoğunluğunda şarbon hastalığı bulunmaktadır ve bulaşıcıdır (Isparta İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2013). Keçilerde çiçek hastalığı solunum ve deri yoluyla hayvana bulaşmaktadır. Ağır vakalarda hayvan ölümleri görülmektedir (Kütahya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2015).

İşletmelerin %25.3'ünde Mastitis, %22.2'sinde çiçek, %19.0'unda Brucellosis, %17.1'inde şarbon, %16.5'inde ise kelebek hastalığının en sık karşılaşılan hastalıklar olduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 27).

Çizelge 4. 27. Üretim, Pazarlama ve Yetiştiricilik Aşamalarındaki Sorunlar

Sorunlar	İşletme sayısı	%	
Üretim aşamasında karşılaşılan en önemli sorunlar	Yem temini	52	32.9
	Hastalık ve hayvan kayıpları	16	10.1
	Teknik bilgi eksikliği	48	30.4
	Mera alanları yetersizliği	42	26.6
	Toplam	158	100.0
Pazarlama aşamasında karşılaşılan en önemli sorunlar	Düşük et fiyatı	38	24.1
	Düşük süt fiyatı	46	29.1
	Örgütlenme yetersizliği	74	46.8
	Toplam	158	100.0
Yetiştiricilikte en sık karşılaşılan hayvan hastalıkları	Kelebek hastalığı	26	16.5
	Mastitis	40	25.3
	Brusellosis	30	19.0
	Şarbon	27	17.1
	Çiçek hastalığı	35	22.2
	Toplam	158	100.0

4.6.5. İşletmelerin masrafları

İşletmelerde değişken masraflar üretim miktarına bağlı olarak azalma ve artış göstermektedir. Üretim miktarının artması durumunda değişken masraflarda azalma olmaktadır. İşletmelerin devamlılığı açısından değişken masraflar önemlidir (Aral, 2017).

İncelenen işletmelerdeki değişken masraflar içinde en fazla kesif yem masrafı (31.968 TL) , yakıt masrafı (9.537 TL), çoban masrafı (9.166 TL) ve veteriner/ilaç masrafı (8.833 TL) olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 4. 28).

Çizelge 4. 28. İşletmelerin değişken masrafları (Et ve Süt Üretiminde)

Masraflar	Ortalama (TL)	Std. Sapma
Kesif yem	31968.91	30885.77
Kaba yem	5456.02	7304.064
Tuz	247.59	242.156
Su	3142.14	3678.278
Veteriner/İlaç	8833.33	6206.639
Aydınlatma	963.33	342.505
İp, yular, zincir	192.00	113.652
Ulaşım	2521.00	3429.890
Traktör yakıt	9537.67	8573.352
Çoban	9166.67	10107.75
Çadır/Branda	3823.08	4331.43

4.7. İşletmelerin Gelirleri, Tecrübeleri ve Aldıkları Desteklemelerin Sosyo-Demografik Özellikler İle Karşılaştırılması

Üreticilerin %39.9'unun 99.000 TL ve daha az, %29.1'inin 100.000-139.000 TL arasında, %31.0'min ise 140.000 TL ve daha fazla küçükbaş hayvancılık gelirine sahip olduğu saptanmıştır. Üreticilerin küçükbaş hayvancılık gelirinde etkili olan faktörlerin analizinde Ki-kare testi analizi uygulanmıştır. Analizde üreticilerin küçükbaş hayvancılık gelirleri ile yaş grupları ve yetiştiricilik faaliyetlerinden memnun olma durumları karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre üreticilerin küçükbaş hayvancılık gelirleri ile yaş grupları ve yetiştiricilik faaliyetlerinden memnun olma durumları arasında ise istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 4. 29).

Çizelge 4. 29. Kıl Keçisi Yetiştiriciliğinden Elde Edilen Gelir ile Yaş ve Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması

	99.000- altı	100.000- 139.000	140.000- üstü	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
Yaş grupları					
<39	46.9	26.5	26.5	100.00	1.941 (0.747)
40-49	39.3	29.5	31.1		
50+	33.3	31.3	35.4	100.00	
Toplam	39.9	29.1	31.0	100.00	
Memnuniyet					
Hayır	45.8	20.8	33.4	100.00	0.968 (0.616)
Evet	38.8	30.6	30.6	100.00	
Toplam	39.9	29.1	31.0	100.00	

Üreticilerin %24.1'inin düşük et fiyatından, %29.1'inin düşük süt fiyatından ve %46.8'inin örgütlenme yetersizliğinden kaynaklı pazarlamada sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin kıl keçisi yetiştiriciliğindeki tecrübe süreleri ile pazarlamada karşılaştıkları sorunlar Ki-kare analizi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kıl keçisi yetiştiriciliği tecrübe süreleri ile pazarlamada karşılaşılan sorunlar arasında istatistiki olarak bir farklılık olmadığı saptanmıştır (Çizelge 4. 30).

Çizelge 4. 30. Pazarlamada karşılaşılan sorunların deneyime göre karşılaştırılması

Tecrübe süreleri	Düşük et fiyatı	Düşük süt fiyatı	Örgütlenme yetersizliği	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
<28	23.2	36.2	40.6	100.00	3.193 (0.203)
29+	24.7	23.6	51.7	100.00	
Toplam	24.1	29.1	46.8	100.00	

Üreticilerin %32.9'unun yem temininden, %10.1'inin hastalıktan, %30.42'ünün teknik bilgi eksikliğinden ve %26.6'sının ise mera alanları yetersizliğinden kaynaklı üretim aşamasında sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı ile üretim aşamasında karşılaşılan sorunlar Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda üreticilerin yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı ile üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu

hesaplanmıştır ($p<0.05$). Yılda 22 gün ve daha az yayım elemanları ile görüşen üreticilerin üretim aşamasında en fazla mera alanları yetersizliğinden kaynaklı sorun yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca yılda 23 gün ve üzeri yayım elemanları ile görüşen üreticilerin en fazla teknik bilgi kaynaklı sorun yaşadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4. 31).

Çizelge 4. 31. Üreticilerin yayım elemanları ile görüşme sıklığına göre üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar

Görüşme sıklığı (gün/yıl)	Yem temini	Hastalık	Teknik bilgi	Mera alanları	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
<23	28.9	13.3	22.2	35.6	100.00	14.067 (0.003)
23+	38.2	5.9	41.2	14.7	100.00	
Toplam	32.9	10.1	30.4	26.6	100.00	

Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin çoban istihdam desteği alma durumları ile çiftçilerin eğitim durumları, ailedeki birey sayıları, hayvancılıkla uğraşan birey sayıları, hayvancılıktan elde edilen gelir miktarları, işletme kaydı tutma oranları, kıl keçisi mera çıkarma durumları, yerleşim durumları ve mevcut hayvan sayısı Ki-kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar anlamlı bulunmuştur. Test sonucuna göre Çoban istihdam desteği alan çiftçilerin, %78.1'inin eğitim durumu ortaokul ve üzeri, %84.2'sinin ailedeki birey sayısının 4 kişinin altında olduğu, %70.7'sinin hayvancılıkla uğraşan birey sayısının 3 ten az olduğu, %89.2'sinin 120000 altında gelire sahip olduğu, %69.1'inin işletme kaydı tutmadığı, %82.1'sinin hayvanlarını meraya çıkarmadığı, %79.1'inin yerleşik yaşam şeklini benimsediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çoban istihdam desteği almayanların %44.7'sinin ilkokul mezunu, %63.5'inin 120000 ve üzeri hayvansal gelire sahip olduğu, %60.9'unun işletme kaydı tuttuğu ve %45.7'inin göçer yaşam şekline sahip olduğu tespit edilmiştir. Aile birey sayısı ile çoban desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Aile birey sayısı 4 kişiden az olan işletmelerin çoban desteği alma oranının arttığı tespit edilmiştir. Hayvancılık geliri ile çoban desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu ($p<0.05$) ve geliri 120000'den az olan üreticilerin çoban desteği almadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin kayıt tutma durumları ile çoban desteği alma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Kayıt tutmayan üreticilerin çoban desteği almama oranının yüksek olduğu

saptanmıştır. Ankete katılanların hayvanları meraya çıkarma durumları ile çoban desteği alma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.01$).

Hayvanlarını meraya çıkaranların %48.3'ünün çoban desteği aldığı tespit edilmiştir. Üreticilerin yerleşim şekli ile çoban desteği alma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.01$). Göçer olan çiftçilerin %45.7'sinin çoban desteği aldığı belirlenmiştir. Yerleşik olarak hayatlarına devam eden üreticiler çoban desteği almamaktadırlar ($p<0.01$). Mevcut hayvan sayısı ile çoban desteği alma arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.01$). Hayvan sayısı 250'den daha az olan üreticilerin %94.1'inin destekten faydalanmadığı tespit edilmiştir. Hayvan sayısı arttıkça desteklerden yararlanan üretici oranı da artmaktadır (Çizelge 4. 32).

Çizelge 4. 32. Çoban istihdam desteği alma durumunun sosyo- demografik özellikler bakımından karşılaştırılması

	Çoban desteği almayan	Çoban desteği alan	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
Eğitim durumları				
Ortaokul ve üzeri	78.1	21.9	100.00	5.454 (0.015)
İlkokul	55.3	44.7	100.00	
Toplam	60.3	39.7	100.00	
Ailedeki birey sayısı				
<4	84.2	15.8	100.00	11.486 (0.000)
4+	53.2	46.8	100.00	
Toplam	61.1	38.9	100.00	
Hayvancılıkla uğraşan birey				
<3	70.7	29.3	100.00	9.281 (0.02)
3+	45.6	54.4	100.00	
Toplam	61.1	38.9	100.00	
Hayvancılık geliri				
<120.000	89.2	10.8	100.00	40.523 (0.000)
120.000+	36.5	63.5	100.00	
Toplam	61.2	38.8	100.00	
Kayıt tutma durumu				
Hayır	69.1	30.9	100.00	11.530 (0.001)
Evet	39.1	60.9	100.00	
Toplam	59.3	40.7	100.00	
Hayvanları meraya çıkarma				
Hayır	82.1	17.9	100.00	6.438 (0.008)
Evet	56.2	43.8	100.00	
Toplam	61.1	38.9	100.00	
Çiftçilerin yerleşim şekli				
Göçer	54.3	45.7	100.00	7.913 (0.004)
Yerleşik	79.1	20.9	100.00	
Toplam	61.5	38.5	100.00	
Hayvan sayısı				
<250	94.1	5.9	100.00	59.927 (0.000)
250-449	88.4	11.6	100.00	
450+	29.2	70.8	100.00	
Toplam	61.1	38.9	100.00	

Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin hayvan gen kaynağı desteği alma durumları ile çiftçilerin eğitim durumları, ailedeki birey sayıları, hayvancılıkla uğraşan birey sayıları, hayvancılıktan elde edilen gelir miktarları, işletme kaydı tutma oranları, kıl keçisi kooperatife üyelik durumları ve yerleşim durumları Ki-kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Test sonucuna göre hayvan gen kaynağı desteği almayan çiftçilerin, %84.4'ünün eğitim durumu orta okul ve üzeri, %86.8'inin ailedeki birey sayısının 4 kişinin altında olduğu, %81.5'inin 120000 altında gelire sahip olduğu, %76.2'inin kooperatif üyeliğinin olmadığı, %81.3'ünün çoban istihdam desteği almadığı % 90.7'sinin yerleşik yaşam şekline sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hayvan gen kaynakları desteği alanların %32.5'sinin ilkokul mezunu, %39.2'inin 120000 ve üzeri hayvansal gelire sahip olduğu, % 42.9'unun kooperatif üyeliği olduğu ve % 37.1'inin göçer yaşam şekline sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 33).

Ailedeki birey sayısı ile gen desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Aile birey sayısı arttıkça hayvan gen kaynağı desteği alma oranı artmaktadır. Hayvancılık geliri ile gen desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Ankete katılanların ailelerinde hayvancılıkla uğraşan birey sayısı ile gen desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Ailedeki birey sayısı fazla olanların gen kaynağı desteği alma oranı daha fazladır. Üreticilerin geliri arttıkça gen kaynağı desteği alma durumlarının arttığı tespit edilmiştir. Kooperatife üye olma durumu ile gen kaynağı desteği alma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu ($p<0.05$) ve kooperatife üye üreticilerin gen kaynağı desteği alma oranının arttığı saptanmıştır (Çizelge 4. 33).

Çoban desteği ile gen kaynağı desteği alma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.01$). Çoban desteği alanların %44.8' inin hayvan gen kaynağı aldıkları tespit edilmiştir. Yerleşim yeri ile gen kaynağı desteği alma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.01$). Yerleşik olan üreticilerin %90.7' sinin hayvan gen kaynağı almadıkları tespit edilmiştir. Mevcut hayvan sayısı ile gen kaynağı desteği alma arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$). Hayvan sayısı 250'den daha az olan üreticilerin %94.1'inin destekten faydalanmadığı tespit edilmiştir. Hayvan sayısı arttıkça desteklerden yararlanan üretici oranının da arttığı saptanmıştır (Çizelge 4.33) .

Çizelge 4. 33. Hayvan gen kaynağı desteği alma durumunun sosyo-ekonomik özellikler bakımından karşılaştırılması

	Gen desteği almayan	Gen desteği alan	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
Eğitim durumları				
Ortaokul ve üzeri	84.4	15.6	100.00	3.454 (0.047)
İlkokul	67.5	32.5	100.00	
Toplam	71.2	28.8	100.00	
Ailedeki birey sayısı				
<4	86.8	13.2	100.00	6.125 (0.09)
4+	65.8	34.2	100.00	
Toplam	71.1	28.9	100.00	
Hayvancılıkla uğraşan birey				
<3	71.7	28.3	100.00	0.042 (0.049)
3+	70.2	29.8	100.00	
Toplam	71.1	28.9	100.00	
Hayvancılık geliri				
<120.000	81.5	18.5	100.00	7.149 (0.006)
120.000+	60.8	39.2	100.00	
Toplam	70.5	29.5	100.00	
Kooperatif üyelik durumu				
Hayır	76.2	23.8	100.00	5.259 (0.02)
Evet	57.1	42.9	100.00	
Toplam	70.7	29.3	100.00	
Çoban desteği alma durumu				
Hayır	81.3	18.7	100.00	11.795 (0.0019)
Evet	55.2	44.8	100.00	
Toplam	71.1	28.9	100.00	
Çiftçilerin yerleşim şekli				
Göçer	62.9	37.1	100.00	11.471 (0.000)
Yerleşik	90.7	9.3	100.00	
Toplam	70.9	29.1	100.00	
Hayvan sayısı				
<250	94.1	5.9	100.00	11.648 (0.003)
250-449	67.4	32.6	100.00	
450+	62.5	37.5	100.00	
Toplam	71.1	28.9	100.00	

Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerin göçer olma durumları ile çiftçilerin hayvancılıktan elde edilen gelir miktarları, işletme kaydı tutma oranları, çoban istihdam desteği ve hayvan gen kaynağı desteği alma durumları Ki-kare testi ile analiz edilmiştir ve sonuçlar istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Test sonucuna göre göçer şekilde yetiştiricilik yapan çiftçilerin, %37.1' inin 120.000 TL altında gelire, %38.1'inin işletme kaydı tutmadığı, %36.3'ünün çoban desteği ve %36.2'sinin hayvan gen kaynağı desteği almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca göçer olmayanların %79.5' inin 120.000 TL ve üzeri hayvansal gelire sahip olduğu, % 91.7'sinin işletme kaydı tuttuğu, %84.2'sinin çoban istihdam desteği ve %90.7'sinin hayvan gen kaynağı desteği aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Çizelge 4. 34).

Hayvancılık geliri ile göçer olma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu ($p<0.05$) ve geliri 120.000 TL'den az olan üreticilerin göçer olduğu saptanmıştır. Üreticilerin kayıt tutma durumları ile göçer olma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.01$). Ankete katılanların çoban desteği ve hayvan gen kaynağı desteği alma durumları ile göçer olma durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0.01$) ve göçer olan çiftçilerin %15.8' inin çoban desteğinden, % 9.3'ünün ise hayvan gen kaynağı desteğinden faydalandığı tespit edilmiştir. Mevcut hayvan sayısı ile üreticilerin göçer olma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Hayvan sayısı 450 ve daha fazla olan üreticilerin %73'ünün göçer olmadığı tespit edilmiştir. Göçer üreticilerin %40.4' ünün hayvan sayısı 250-449 arasındadır (Çizelge 4. 34).

Çizelge 4. 34. Üreticilerin göçer olma durumlarının sosyo-demografik özellikler bakımından karşılaştırılması

	Göçer olmayan	Göçer	Toplam	Ki-kare değeri (p değeri)
Hayvancılık geliri*				
<120.000	62.9	37.1	100.00	4.812 (0.028)
120.000 +	79.5	20.5	100.00	
Toplam	71.3	28.7	100.00	
Kayıt tutma durumu*				
Hayır	61.9	38.1	100.00	14.071 (0.000)
Evet	91.7	8.3	100.00	
Toplam	71.7	28.3	100.00	
Çoban desteği alma Durumu*				
Hayır	63.7	36.3	100.00	7.228 (0.007)
Evet	84.2	15.8	100.00	
Toplam	71.6	28.4	100.00	
Gen kaynağı desteği alma durumu*				
Hayır	63.8	36.2	100.00	10.851 (0.001)
Evet	90.7	15.8	100.00	
Toplam	71.6	28.4	100.00	
Hayvan sayısı				
<250	73.0	27.0	100.00	5.225 (0.073)
250-449	59.6	40.4	100.00	
450+	78.9	21.1	100.00	
Toplam	71.6	28.4	100.00	

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği faaliyetinde bulunan işletmelerin mevcut yapısı ve üretim-pazarlama aşamalarında karşılaştıkları sorunlar analizi edilmiştir. İncelenen işletmelerin değişken masrafları, hayvan varlığı, alet-makine varlığı, üreticilerin ise sosyo-demografik özellikleri araştırılmıştır.

Araştırma bölgesindeki işletmelerin temel yapısı küçük ölçekli ve aile işgücüne dayanmaktadır. Üreticilerin mevcut işletme kapasitelerini artırabilmelerinde kooperatiflerin, örgütlenmelerin ve devlet desteklemelerinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. İşletmelerdeki alet-makine ve bina varlığının değişen ve gelişen teknoloji koşullarına uygun olmadığı saptanmıştır. Özellikle bina ve alet-makinelerin kullanım sürelerinin ortalama 15 yıldan fazla olduğu hesaplanmıştır. Üreticilerin teknoloji kullanımına yönelik yenilikleri takip etmeleri ve işletmelerindeki alet-makine varlığının bakımını kontrol etmeleri gerekmektedir.

İşletmelerin karını artırmasında ve büyümesinde önemli bir diğer faktör ise üreticilerin kayıt tutma durumlarıdır. Kıl keçisi yetiştiriciliğinde kayıt tutulması durumu ile üreticilerin yıllık küçükbaş hayvancılık gelirleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı yapılan Ki-kare analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucuna göre ($p < 0.05$) üreticilerin kayıt tutma durumları ile yıllık küçükbaş hayvancılık gelirleri arasında anlamlı bir fark bulunduğu hesaplanmıştır. İşletmelerde tutulan kayıtlar üretimin daha planlı bir şekilde yapılmasını ve elde edilen ürünlerin pazarlanma sürecinin nasıl ilerlediğinin raporlanması açısından önemlidir. Kayıt tutan üreticiler işletme karını artırmaya yönelik yapılması gerekenleri kolaylıkla belirleyebilir. Bu açıdan üreticilerin düzenli kayıt tutma konusunda bilgilendirilmelerine ve özellikle kayıt tutmalarını teşvik edici faktörlerin sağlanmasına önem verilmelidir.

Üreticilerin %96.8'inin kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir eğitim faaliyetine katılmadıkları saptanmıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalarla yayım hizmetlerinin ve eğitimlerinin tarım sektörünün gelişmesinde önemli bir etken olduğu değerlendirilmiştir. Eğitim durumları düşük olan üreticilerin kendilerini ve işletmelerini geliştirebilmelerinde yayım eğitimlerinin gerekliliği dikkate alınmalıdır. Mevcut hayvan varlığını verimli bir şekilde kullanamayan ve üretime katkı sağlayamayan işletmelerin yetiştiricilik eğitimleri konusunda önemli eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin keçi varlığının çoğunluğunu oluşturan kıl keçileri (%96), eğitilmiş yetiştiricilerin artmasıyla daha değerli hale gelecektir. Bu nedenle ankete katılan üreticilerin büyük çoğunluğunun

yetiştiricilik eğitimi almamış olması yayım hizmetlerine ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Araştırma bölgesindeki üreticiler mera alanlarının yetersiz olduğunu ve kaliteli yem temin etmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Hayvancılığın önemli sorunlarından olan bu iki konunun başlı başına ele alınması gerekmektedir. İşletmelerde yem üretiminin yapılması, hayvanlar için kaliteli ve et-süt verimlerini artırıcı yem bitkilerinin yetiştirilmesi önemlidir. Fakat üreticiler yetiştiricilikle ilgili teknik bilgi eksikliğinden, arazi yapılarından ve desteklemelerden kaynaklı olarak istenilen kalitede yem bitkileri yetiştirememektedir. Mera alanlarının ise son zamanlarda ticari olarak değerlendirilmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Yem temini ve mera-otlak alanları sorunlarına devletin daha fazla ağırlık vermesi ve üreticilerin teknik konularda eğitilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ankete katılan üreticilerin kıl keçisi yetiştiriciliği ile ilgili güncel haberleri komşu ve akrabalarından (%36.8) öğrendiği saptanmıştır. Bilgi kaynağı olarak yayım kurum ve kuruluşlarından, elemanlarından yeteri kadar faydalanmadıkları değerlendirilmiştir. Üreticilerin yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı ile üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı yapılan Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Üreticilerin yayım elemanlarıyla görüşme sıklığı ile üretim aşamasında karşılaştıkları sorunlar arasında anlamlı bir fark ($p<0.05$), olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada anket yapılan üreticilerin %72.8'inin tarımsal kooperatiflere üye olmadığı, %93.0'ünün koyun-keçi yetiştiricileri birliğine üye olduğu saptanmıştır. Pazarlamada yaşanan sorunların önüne geçilmesi için üreticilerin örgütlenmesine önem verilmesi gerekmektedir.

Mersin ilinde kıl keçisi yetiştiriciliği göçer aileler tarafından tercih edilen bir yetiştiricilik şekli olup, büyük sürülere sahip bu topluluk kıl keçisi yetiştiriciliği yapabilmek için birçok sosyal mağduriyet yaşamaktadırlar. Yaşadıkları bu sıkıntıların bazıları çocuklarının okul hayatlarının aksaması, yeme, içme ve barınma ihtiyaçlarını ilkel şartlarda gerçekleştirmeleri olarak sıralanabilir. Bu kapsamda göçer ailelerin yaşamlarındaki olumsuzların giderilmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesi kıl keçisi yetiştiriciliğinin gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır.

Kıl keçisi yetiştiriciliği yapan üreticilerin genel sorunu olan mera alanlarının yetersizliğinin ortadan kaldırılması kıl keçisi yetiştiriciliğinin gelişimi için yapılacak önemli çalışmalardan biridir. Mera alanlarının etkin kullanılması ile hayvan

beslenmesindeki sorunlar ortadan kalkacak, işletme masraflarını azaltacak ve işletmenin karı artacaktır.

Kıl keçisi yetiştiriciliği ile uğraşan göçer aileler için elde ettikleri hayvansal ürünleri pazarlama konusunda sıkıntı yaşamamaları ve kolaylıkla alıcı bulabilmeleri yetiştiricilik faaliyetlerinin sürdürülebilir olması açısından önemlidir. Mevcut pazarlama olanaklarının iyileştirilmesi üreticilerin hayvancılıkla ilgili karşılaştıkları temel sorunlarına çözüm bulunması ile mümkün olacaktır. Bu temel sorunlardan kaba yem temini konusunda konar-göçer üreticilere Tarımla ilgili kuruluşlar (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Tarım Kredi Kooperatifleri, Devlet Su İşleri, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Ziraat Bankası) tarafından destek verilmelidir. Sağlanacak olan destekler ile hayvansal ürünlerden daha fazla verim elde edilecek ve alıcı kitlesi genişleyecektir.

Göçer bir şekilde hayvancılık faaliyeti ile uğraşan üreticilerin hayvan kayıpları yaşamamaları için hayvanlarının sağlık kontrollerini düzenli bir şekilde yaptırmaları gerekmektedir. Özellikle veteriner hekimlerden bu konuda destek alabilen yetiştiricilerin sağlıklı hayvanlara sahip olmalarının yanı sıra mevcut hayvan varlığını da arttırabilmeleri mümkündür. Geleneksel tedavi yöntemlerinin uygulanmaya devam edildiği kırsal yerlerde üreticilerin hayvanlarının sağlığı ile ilgili yanlış bir müdahalede bulunması hayvanların hastalanmasına ve ölümüne neden olabilir. Göçer üreticilerin düzenli olarak veya ihtiyaç halinde Veteriner Hekim, Ziraat Mühendisi veya Zootechnist ile kolaylıkla iletişim kurabilmeleri sağlanmalıdır.

Göçer ailelerin temel geçim kaynaklarının hayvancılık olması ve ülke ekonomisine katkı sağlamaları gibi nedenlerden dolayı devletin hayvan başına desteklemeler yapması özellikle hayvan sigortası konusunda indirimli sigorta ücretleri uygulaması hem üretici hem de devlet yararına olacaktır.

Türkiye’de en fazla yetiştiriciliği yapılan ve masrafsız olan kıl keçisi yetiştiriciliğinin en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Kıl keçilerinden elde edilen peynir ve yoğurdun da lezzetli olduğu bilinmektedir. En yaygın keçi ırkı olan kıl keçilerinin ülke ekonomisinde etkili olabilmesi ve özellikle dışa bağımlılığın azaltılması açısından desteklenmesi gereken en önemli yetiştiricilik faaliyeti olduğu değerlendirilmiştir. Üreticilerin ve işletmelerin mevcut yapısı, sorunları tespit edilerek gerekli çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adana Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği., 2017. Koyun Keçi Hastalıkları. <http://www.adanadkkbirlik.com/duyurular/koyun-keci-hastaliklari> (Erişim Tarihi: 27.05.2019).
- Akpınar R., Özsan E., Taşçı K. 2009., Doğu Anadolu Bölgesi'nde hayvancılık sektörünün rekabet edebilirliğinin analizi üzerine yapılan bir araştırma, U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, cilt 23, sayı 2, 15-32
- Aksoy A., Yavuz F., 2012., Doğu Anadolu Bölgesi üreticilerin Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğini Bırakma Nedenlerinin Araştırılması Üzerine Bir Araştırma ,Fahri Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum.
- Altındeğer, M., Hekimoğlu, B., 2017. Samsun İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. Ankara Ticaret Borsası., 2003. <https://www.ankaratb.org.tr/anasayfa.php> (Erişim Tarihi: 19.04.2019).
- Amak A., 2018., Güneydoğu Anadolu Bölgesi Şanlıurfa Yöresindeki Küçükbaş Hayvan Barınaklarının Yapısal Yönden Araştırılması ve Geliştirilmesi üzerine yapılan bir çalışma, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- Araç, B., 2007. Diyarbakır İli Keçicilik İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans, Van.
- Aral, Y., 2017. Hayvancılık İşletme Ekonomisi. Hayvancılık Ekonomisi Ders Notları, <https://acikders.ankara.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 18.05.2019).
- Arklan, Ü., Taşdemir, E., 2008. Bilgi Toplumu ve İletişim Araçları ve İnternet. Selçuk Üniversitesi Dergisi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, 5(3). Konya.
- Aydın, İ., 2009. Hayvancılık İşletmelerinde Teknik ve Finansal Verilerin Tutulmasına ve Değerlendirilmesine Yönelik Bir Bilgisayar Yazılımı. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Bartın İl Tarım ve Orman Müdürlüğü., 2019. Küçükbaş Hayvancılık, Keçi Yetiştiriciliği.
- Boyacı M. ,Yıldız Ö., 2014. Türkiye'de Tarımsal Yayım Sisteminde Çoğulcu Yapının Bir Görünümü Üzerine Yapılan Bir Araştırma Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 51 (1): 1-11 ISSN 1018 – 8851
- Boz İ., 2015. Türkiye'nin doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki keçi üreticilerinin yenilikleri ve en iyi yönetim uygulamalarını benimsenmesini etkileyen faktörler, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Samsun

- Ceylan, E., Irmak, H., Buzgan, T., Karahocagil, M.K., Evirgen, Ö., Sakarya, N., Akdeniz, H., Demiröz, A.P., 2003. Van İline Bağlı Bazı Köylerde İnsan Ve Hayvan Populasyonunda Bruselloz Seroprevalansı. Van Tıp Dergisi, 10 (1), 1-5.
- Çiftçi İ., 2015., Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliklerinin Sürdürülebilir İşletmecilik Modelinde Konya İli Örneğinin Araştırılması Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi ,Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Konya.
- Dellal G.,Eliçin A., Tekel N., Dellal İ., 2002., GAP Bölgesinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri üzerine yapılan bir araştırma, Ankara Üniversitesi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Demir, N., Yavuz F., 2010. Hayvancılık Destekleme Politikalarına Çiftçilerin Yaklaşımlarının Bölgelerarası Karşılaştırılmalı Analizi. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 49(2), 113-121, Erzurum. Ekiz, H., 2017. Çayır ve Mera Yönetimi. <https://acikders.ankara.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).
- Demircan Y., 2009.,XV-XVII. Yüzyıllarda Ege Adaları'nda Çeşitli Yönleriyle Küçükbaş Hayvancılık üzerine yapılan bir araştırma, Makale, Boğazlara hakim konuma sahip Ege'nin kuzeyindeki Limni, Taşoz, İmroz, Bozcaada ve Semendirek.
- Demiryürek K., 2014, Tarımsal Bilgi ve Yenilik sistemleri ve Sosyal İletişim Ağlarının Belirlenmesi üzerine bir araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü 55139, Samsun.
- Dölek, İ., 2013. Konar-Göçer Türk Topluluklarında Halk İnançlarının İncelenmesi: Sarıkeçililer Örneği. Kahramanmaraş Sütçü İmama Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Dönmez, Z., 2012. XVI. Yüzyıl Adana Sancağı'nda Konar-Göçer Nüfus Ve Yerleşim (1519-1572). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Durmuş E., 2010.,Tunceli İlinde Hayvancılık Üzerine Yapılan Bir Çalışma , Fırat Üniversitesi, Araştırma Makale Çalışması, Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 83, Elazığ.
- Erengil, T., Aydın, R., Yünlü, R., Açıkgöz, S., 2000. Tarımda Üretici Eğitimi. ZMO. Et ve Süt Kurumu., 2018. <https://www.esk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.05.2019).
- Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, A.F., Demirci, R. 1995. Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, No:5, Ankara.

- Gençyürek G., 2014., Bursa İli Uludağ Yöresinde Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri üzerine yapılan bir çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Gül S., Örnek H., 2018., Gaziantep İlinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri Koyun Yetiştiriciliği üzerine yapılan bir çalışma, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 28.09.2018 Kabul Tarihi: 15.11.2018, Hatay.
- Günaydın G., Koyun Yetiştiriciliğinin Ekonomi Politikası üzerine yapılan bir araştırma, Makale, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF, Bolu.
- Gündüz Ö., Y. Özkul B., 2017., Mersin’de Koyun – Keçi Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal Özellikleri üzerine yapılan bir araştırma, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı, Ankara.
- Güngör M., Bulut ., 2008., Ki-kare testi üzerine yapılan bir çalışma, Fırat Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Matematik Bölümü, 23119 – Elazığ.
- Gürsoy, O., 2009. Türkiye ve Avrupa Birliğinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Örgütlenme. Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2), 79-95. Bursa.
- Harunoğulları, M., Polat, Y., 2018. Mersin-Arslanköy Yörüklerinin Yaylacılık Faaliyetleri Ve Sorunları. Ege Coğrafya Dergisi, 27(1), İzmir.
- Isparta İl Tarım ve Orman Müdürlüğü., 2013. Anthrax (Şarbon). <https://isparta.tarimorman.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.03.2019).
- Karadeniz, O., 2006. Türkiye’de Çiftçilerin Sosyal Güvenliği ve Sosyal Güvenlik Reformunun Çiftçiler Üzerine Olası Etkileri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(4). İzmir.
- Karkın, M.A., Oyan, S., 2015. Mersin’de Yaşayan, Son Yörükler Olan Sarıkeçililer’in Yaşantıları, Kültürel Özellikleri Ve Yörük Müziği Üzerine Bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, sayı:35, 271-285 s.
- Kaymakçı M., Eliçin A., Işın F., Taşkın T., Karaca O., Tuncel E., Ertuğrul M., Özder M., Güney O., Gürsoy O., Torun O., Altın T., Emsen H., Seymen S., Geren H., Odabaşı A., Sönmez R., 2004., Türkiye Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Üzerine Teknik ve Ekonomik Yaklaşımlar üzerine bir makale,
- Kınıklı, F., 2017. Tarımsal Kooperatiflerde Ortakların Hizmet Kalitesi Algısı: İzmir İli Sütçülük Kooperatifleri Örneği. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- Kır, S., 2010. Konya İli Karapınar İlçesi Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Çalışan Kadınların Bilgiye Ulaşım Düzeyleri ve Yayım Yaklaşımları. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Koçak, G., 2006. Yerleşik ve Göçer Yörükler Arasındaki Yapısal Farklılıkların Karşılaştırılması: Sarıkeçililer Örneği. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Kütahya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü., 2015. Koyun ve Keçilerde Çiçek Hastalığı. <https://kutahya.tarimorman.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.03.2019).
- MEGEP., 2013. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayvan Yetiştiriciliği Modülü, Küçükbaş Hayvan Seçimi.
- MEGEP., 2013. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayvan Yetiştiriciliği Modülü, Yem Temini.
- MEGEP., 2015. Milli Eğitim Bakanlığı, Hayvan Yetiştiriciliği Ve Sağlığı Modülü, Barınak Tipleri.
- Miyawaki Okada, J., 2018. TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi. Çev: Ebru Ak, 1(15), 364-370 s.
- Mundan D., MEMİŞ H., 2011., Avrupa Birliği İle Müzakere Sürecinde Türkiye’de Hayvancılık Sektörünün Koruyucu Hekimlik Açısından Değerlendirilmesi üzerine yapılan bir çalışma, Harran Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Şanlıurfa.
- Ögel H., 2018., Şırnak İlinde Küçükbaş Yetiştiriciliğinin Ekonomik Yapısı ve Sorunları üzerine yapılan bir çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Örnek H.,2018., Gaziantep İlinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Yapısal Özellikleri üzerine yapılan bir çalışma, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- Özçatalbaş O.,B.Budak D., Boz İ., Karaturhan B., 2006., Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler Üzerine yapılan Araştırma Makalesi
- Savaş, İ., Yılmaz, İ., Yanar, M., 2019. Iğdır İlinde Göçer Hayvancılık ve Bazı Yapısal Özellikleri. Iğdır Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(1):552-561, ISSN: 2146-0574.
- Semerci, A., Çelik, A.D., 2016. Türkiye’de Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Genel Durumu, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi dergisi, 21(2):182-196. Hatay. Tarım ve Orman Bakanlığı., 2017. <https://www.tarimorman.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.04.2019). Yavuz, T., 2019. Keçilerde Mastitis.

<http://tarimturk.com.tr/yazar-kecilerde-mastitis-57.html> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

- Sezgin Y., 2006., Bitlis İlinde Göçer Ailelerin Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri üzerine yapılan bir çalışma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Sezgin, Y., 2006. Bitlis İlinde Göçer Ailelerin Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Subaşı S., Ören N., 2012., Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Tepge Türkiye’ de Tarımsal Araştırma Geliştirme Yayım Politikaları ve Tarımsal Büyüme İlişkilerinin üzerine bir araştırma, Doktora Tezi ,Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi, Adana.
- T.Bebek D., Keskin M., 2018., Mersin İlinde Koyun Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu Bazı Verim ve Yapısal Özellikleri üzerine yapılan bir çalışma, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 15.05.2018 Kabul Tarihi: 3.10.2018
- Tanay E., 2014.,Erzurum İli Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Varlığının Mevcut Durumu ve Yapısal Özellikleri üzerine yapılan bir çalışma, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Hayvan Yetiştirme Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Torimiro, DO; EA Dionco-Adetayo ve VO Okorie (2003): Çocuklar ve hayvan yetiştirme faaliyetlerine katılım: göçebe kültürünün sürdürülebilirliği için geleneksel bir meslek mi? İngiltere: Erken Çocuk Gelişimi ve Bakımı, 173 (2-3): 185-192.
- Turan N., Özyazıcı F., Yalçın Tantekin G., 2015., Siirt İlinde Çayır Mera Alanlarından ve Yem Bitkilerinden Elde Edilen Kaba Yem Üretim Potansiyeli,Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Siirt.
- Yener A., 2017., Konya ilinde süt sığırcılığı yapan aile işletmelerinde yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasına etki eden faktörler üzerine yapılan bir çalışma, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.
- Yetim, N., 2016. Beritan Aşireti’nin Konar-Göçer Yaylacılık Faaliyetleri. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.
- Yıldırım, A.E., 2015. Meraların İmara Açılması Hayvancılıkta Dışa Bağımlılığı Artırıyor. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği.

- Yıldız A., 2011.,Van İli Merkez İlçede Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri ve Genel Sorunlar üzerine yapılan bir çalışma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Zootekni Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Yıldız, A., 2011. Van İli Merkez İlçede Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri ve Genel Sorunlar. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Yılmaz C., 2016., Hakkâri ili Yüksekova ilçesi küçükbaş hayvan Yetiştiriciliğinin yapısal durumu üzerine yapılan bir çalışma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van
- Yılmaz, O., Karaca, o., İnce, D., Cemal, İ., Yaralı, E., Varol, M., Sevim, S., 2014. Batı Anadolu Göçer Koyuncululuğu ve Islah Planlamalarındaki Rolü. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 11(2).
- Yılmaz, M., Coşgun, U., 2017. Konar-Göçer Yörüklerin Otlatma Sorunları ve Çözüm Önerileri (Mersin ve Konya Orman Bölge Müdürlükleri Örneği), IV. Ulusal Ormancılık Kongresi, İnsan-Doğa Etkileşiminde Orman ve Ormancılık, ISBN: 978-605-64482-9-4 (2.c).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, soyadı : İlknur AYDOĞAN
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 18.11.1987, Kozan/ADANA
Medeni Hali : Evli
Telefon :
Faks :
e-posta : ilknur.aydogan@tarimorman.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	KSÜ/ Tarım Ekonomisi Bölümü	2019
Lisans	KSÜ/ Tarım Ekonomisi Bölümü	2009
Lise	Kozan Lisesi	2004

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Seyahat, Kitap Okuma, Spor